

Tujega nočemo -
svojega ne damo!
Tito

„TUKAJ JE JUGOSLAVIJA“

To pribija ljudstvo Julijske Krajine v dnevih konference petih zunanjih ministrov v Londonu pred vsem svetom tako odločno, kot je bila odločna njegova narodno-osvobodilna borba — To so besede primorskih mater ob mislih na padle sinove-partizane, to je geslo primorskih kmetov, medtem ko obnavljajo od fašistov porušene svoje domove, to je vzklík vseh, ki so morali 25 let piti v fašističnih zaporih ricinovo olje, to pomeni bodočnost ljudstva Julijske Krajine

V dnevih, ko se v Londonu vrši konference petih zunanjih ministrov, primorsko ljudstvo še bolj odločno zahteva priključitev Julijske Krajine k demokratični federativni Jugoslaviji kot eno izmed osnovnih pravic, za katero se je borilo že od leta 1918 dalje, ko je bilo kot klavna živina izročeno na milost in nemilost italijanskemu fašističnemu imperializmu. Manifestacije, na katerih primorsko ljudstvo te dni širom Julijske Krajine sprejema resolucije, naslovljene konferenci v Londonu in v katerih izraža svoje zahteve po priključitvi k Jugoslaviji, jasno kažejo, da ta zahteva ni nova. Nasprotno, ta zahteva je povezana z borbo primorskega ljudstva, katero se je borilo proti fašističnemu nasilju, ki je imelo za cilj uničiti primorsko ljudstvo tako Slovence in Hrvatje. Zato so italijanski fašistični imperialisti požigali naše vasi in množično pobijali naše ljudi.

Izkušnja leta 1918 je privedla do tega, da so Slovenci in Hrvatje v Julijski Krajini vzeli usodo v svoje roke — z nastankom narodno osvobodilne borbe jugoslovanskih narodov, so razplamteli plamen narodno osvobodilnega boja do take višine, da so prišli do svoje vojske, s katero so izganjali fašiste in njihove pomagače s svojih tal.

Prav sedaj, ko se odločajo meje med Italijo in Jugoslavijo, ko gre za to, kateri izmed teh dveh držav bo Julijska Krajina pripadala, skuša svetovna in domača reakcija na vse načine doseči to, da to ozemlje ne bi pripadlo Jugoslaviji. Na vse načine dokazuje, da bi bili s tem Italijani, ki žive v Julijski Krajini, izročeni »zatiranju« itd. Očitno reakcija s tem pozablja na dvoje: prvič, da primorsko ljudstvo in Jugoslavija sploh nastopata danes kot tožnik, drugič pa, da se je v narodno osvobodilni borbi, katere so se udeležili tudi napredni demokratični Italijani, skovalo trdno slovensko-italijansko bratstvo, katero temelji na demokratičnih načelih enakopravnosti, tako enega kot drugega naroda.

Izjava, katero je dal novinarjem podpredsednik Jugoslovanske zvezne vlade tov. Edvard Kardelj, ki vodi jugoslovansko delegacijo v Londonu, popolnoma razorožuje reakcijo v njenih naporih za drugačno »demokratično« rešitev teritorialne pripadnosti Julijske Krajine. Takšno »demokratično reševanje« ljudstvo Julijske Krajine dobro pozna, ker ve, da to znači ponoven povratek protiljudskega vladanja, znači povratek fašizma. To ni fraza, temveč resnica. Poglejmo, kdo hoče danes zamenjati organe ljudske oblasti — naše NOO, ki so bili pod zavezniško vojaško upravo ukinjeni? To so ljudje iz preteklosti — bivši fašisti ali njihovi priganjači, kateri bodo vedno ostali

to, kar so, pa čeprav vpijejo, da so »demokratje«.

Zmaga demokracije v Jugoslaviji pa pomeni zmago ljudske volje. To je enakopravnost narodov, to je ljudska zakonodajna skupščina, preko katere odloča ljudstvo, to so zakoni te skupščine, to so svobodne tajne volitve, garancija ljudske volje. Takšno demokracijo ljudstvo Julijske Krajine hoče, ker se je zanjo borilo in edino v demokratični Jugoslaviji mu bo zagotovljena.

Vsi naj vedo, da smo z narodi Jugoslavije že davno eno, zato se pravi priključitev Julijske Krajine k Jugoslaviji samo potrditi vse to, kar je ljudstvo že davno skovalo.

V državi, ki je dosledno demokratična, se more z lahkoto rešiti vprašanje mešanega mesta s tujo večino

Podpredsednik jugoslovanske zvezne vlade je na tiskovni konferenci v Londonu, kjer se na mirovni konferenci dokončno odloča usoda Trsta in Primorske, izjavil:

Hotel sem vam na kratko povedati, kakšno je gledanje narodov Jugoslavije na ta vprašanja. Toda pred tem — ker pač prvič prihajam v London — moram pripomniti, da

Edvard Kardelj, vodja jugoslovanske delegacije v Londonu

sem že na potu z letališča v središče mesta opozoril na ruševine, ki dokazujejo, da je bila tudi ta prestolnica v tej vojni bojišče in da so, kar pri nas dobro vemo, Londončani odlično prenašali strahote bombardiranja. Jasno je, da toliko bolj prenašajo z občutkom srečno končane vojne za uničenje fašističnega imperializma tudi vse posledice težke vojne. Veliki skupni napor demokratičnih narodov, posebno pa nesreče, ki smo jih vsi pretrpeli, ozačujejo v svetu kolektivno zavest demokratičnih narodov.

Vemo pa še eno in sicer to, da stara jugoslovanska oblast z monarhijo na čelu ni ničesar storila za to, da bi se trpljenje ljudstva Julijske Krajine pod fašizmom omililo, nasprotno so protiljudski jugoslovanski oblastniki s svojimi prijateljskimi pogodbami s fašistično Italijo potrjevali njene zločine. To, kar je Julijska Krajina zaman pričakovala od stare predvojnne Jugoslavije, so uresničili jugoslovanski narodi sami, skovali so novo demokratično Jugoslavijo v narodno osvobodilni borbi, z njimi pa smo jo kovali prav takrat tudi mi.

Zivela demokratična federativna Jugoslavija, katere meje vključujejo Slovensko Primorje, Istro s Trstom in Slovensko Benečijo.

Zato se je tudi posrečilo najti rešitve za vsa sporna vprašanja med zavezniki in se bo našlo, kakor sem prepričan, tudi za vprašanje Trsta.

Jugoslavija je bila v tej vojni zvesta zaveznica Združenih narodov. Kot njena predhodnica Srbija v pretekli vojni, tako se je Jugoslavija v sedaj končani vojni vojevala proti nemškemu imperializmu. Žrtvovala je na fronti in v zaledju ter v taboriščih okoli 1.700.000 jugoslovancev. Cele naše pokrajine so uničene. Med poletom v London smo leteli nad predeli, kjer ni ostala cela niti ena hiša. Te vasi je požgala iz masčevanja za oboroženi odpor italijanska vojska. Italija je po neizvanem napadu zasedla več kot eno tretjino naše države. Od italijanskega orožja in v italijanskih taboriščih je pomrlo skoraj pol milijona naših ljudi. Mnogo teh žrtev — skoraj 43 tisoč — jih je dala ona naša pokrajina, ki pred vojno ni bila vključena v našo državo — Julijska Krajina. To našo pokrajino so po prejšnji vojni dali Italiji kot nagrado za njeno udeležbo v vojni na strani Antante, toda s tem je bilo poteptano načelo samoodločbe narodov in je bila storjena ena tistih krivic, ki so prenašale v povojno dobo nemir in pretrese. S tem, da je dobila Julijsko Krajino, je Italija prišla v Evropo preko svojih narodnostnih meja in je stopila v Srednjo Evropo in na Balkan. To je bila torej ena izmed pobud za njeno ekspanzivnost. Jugoslovansko prebivalstvo Julijske Krajine je bilo ovira za načrte italijanskega imperializma. Zato je italijanski imperializem storil vse, da bi se ta predel raznarodil. Zaprte so bile vse slovenske in hrvaške šole. Domači jezik so izključili celo iz cerkve, spremenjena so bila imena prebivalcev. Toda nič ni težje, kot s silo spremeniti narodnostno pripadnost ljudi. Ljudstvo Julijske Krajine se je upiralo kljub preganjanju in streljanju s strani italijanskih fašističnih oblastev. Zato je tudi v tej vojni pokazalo nadčloveške napore za svojo osvoboditev in priključitev k Jugoslaviji. Ustvarilo je dva korpusa narodno osvobodilne vojske, ki sta zadajala hude udarce najprej Italijanom, nato pa Nemcem. Teh bojov se je udeleževala tudi italijanska manjšina v Julijski Krajini. Borci, pripadniki te manjšine, so se bojevali v vrstah Jugoslovanske armade. Kje naj bi se tudi borili? Pošteni Italijani zelo dobro vedo, da je to jugoslovanska zemlja, ker je večina prebivalstva

jugoslovanska in ker je pokrajina zemljepisno in gospodarsko sestavni del Jugoslavije. Ko je Jugoslovanska armada te kraje dokončno osvobodila v prvih dneh maja t. l., je Julijska Krajina začela živeti svobodno življenje. V tistih krajih, ki niso bili že prej osvobojeni in zaradi tega še niso imeli upravnih organov, so se ustanavljali osvobodilni odbori, ki so prevzemali upravo v svoje roke. V najkrajšem času potem, največ po nekaj tednih, so se izvršile svobodne volitve, na katerih so bili izvoljeni upravni odbori.

V tem je bil najpomembnejši Trst, mesto, ki predstavlja največje središče Julijske Krajine in v katerem skupno žive Italijani in Slovenci, a Italijani imajo v njem večino. Tu je bil izvoljen mestni odbor, ki je bil seveda po večini članov italijanski in čigar predsednik je bil Italijan. Ta odbor je prevzel v svoje roke vso civilno oblast, dočim je Jugoslovanska armada obdržala zase samo vojaško oblast. Odbor je upravljal mesto na popolno zadovoljstvo prebivalcev in užival vso njihovo podporo. Mislim, da je ta skušnja zelo poučna. Ona prepričljivo govori za to, da se v državi, ki je dosledno demokratična, more z lahkoto rešiti vprašanje narodnostno mešanega mesta s tujo večino. Če govorim konkretnije: Naša vlada ima načrt, da da Trstu pod jugoslovansko suvereniteto pravice posebne federalne enote. In kaj to v naši federaciji pomeni? Razen vseh demokratičnih državljskih pravic za prebivalce brez razlike z ozirom na spol, pleme in vero pomeni to, da prebivalstvo države voli svoj lastni parlament, to je telo, ki izdaja zakone na temelju vsezvezne ustave in svoje lastne ustave, in da se iz tega parlamenta sestavi državna vlada, ki je odgovorna parlamentu in ki v mejah zakonov — tako zveznih kakor državnih — samostojno upravlja državo itd., itd. Ker ni razlikovanja po narodnosti in so v Trstu Italijani v večini, to pomeni, da bosta parlament in vlada sestavljena po večini iz Italijanov. Toda pravica posebne federalne enote v federativni Jugoslaviji pomeni še nekaj

več. Pomeni udeležbo v zveznem parlamentu z velikim vplivom v njem. Verjetno veste, da naš načrt ustave predvideva parlament iz dveh domov: iz Zvezne skupščine in Skupščine narodov. Oba doma sta enakopravna. Vsak zakon mora biti sprejet v obeh domovih, če naj bo polnoveljavna. To je jamstvo za enakopravnost narodov v Jugoslaviji. V Zvezno skupščino se namreč volijo poslanci v sorazmerju s številom prebivalstva v posameznih enotah, v Skupščino narodov pa pošlje vsaka federalna enota enako število poslancev ne glede na število prebivalstva te federalne enote. Tako bo milijon Slovencev imel 25 zastopnikov v tem domu, prav tako pa bo imela 25 zastopnikov tudi Srbija s 4 milijoni prebivalcev. Za Trst to pomeni, da bi tudi on imel isto število, to je 25 zastopnikov. Vprašanje skupnega življenja tega mešanega, pretežno italijanskega mesta, z Jugoslavo ima svojo idealno rešitev.

Treba je najti še najboljšo rešitev za problem — kako zagotoviti interese nekaterih držav Srednje in Vzhodne Evrope, ki jim je Trst od nekdaj služil kot luka, za katero se tudi danes zanimajo. Mislim, da je mogoče za to vprašanje najti posebno rešitev. Tržaško pristanišče bi bilo povzoru mnogih svetovnih pristanišč na svetu svobodna luka — odprta vsem državam, izven jugoslovanskega carinskega ozemlja; da bi se pa zagotovil vpliv zainteresiranih držav na upravo pristanišča, ne bi bilo težko najti odgovarjajoči organizacijski forum. Mislim, da bi bila taka rešitev tržaške vprašanja absolutno sprejemljiva, tako z gospodarskega stališča kakor tudi s političnega, to je, da bi mogla presekat tržaški gordijski voz in postati soliden temelj miru v tem delu Evrope posebno tako zaželenega harmoničnega življenja Jugoslovancev in Italijanov.

Udeležili smo se konference in smo na sejah iznesli svoje miselnje. Z včerajšnjim sklepom ministrov zunanjih zadev petih velesil je bil že storjen korak naprej, ta nam pa daje veliko upanja.

Naša osnovna pravica

Boris Kidrič, predsednik Narodne vlade Slovenije

Tako je spregovoril o Primorski predsednik Narodne vlade Slovenije Boris Kidrič na predvolilnem zborovanju 16. septembra v Ljubljani:

Borili smo se predvsem za to, da bi bil v naši Jugoslaviji združen ves naš narod. Borili smo se zato Slovenci, borili so se za nas Slo-

vence in za sebe brati Hrvatji, borili so se za to vsi jugoslovanski narodi. Ena najpravičnejših zahtev, kar jih je bilo kdaj koli na svetu, je zahteva jugoslovanskih narodov, da se z materjo Jugoslavijo združi Slovensko Primorje, Gorica, Trst, Beneška Slovenija in Istra. To je naša osnovna pravica, ki nam gre zaradi tega, ker mora enkrat imeti tudi mali narod pravico, da sam odloča o svoji usodi, pravico, da bo združen v svoji lastni nacionalni državi, da ne bo več žrtev tujih imperialistov, netilcev vojne. To je pravica vsega svobodoljubnega človeštva, ki hoče mir, ker trajen mir v tem delu Evrope lahko zagotovi samo dejstvo, da je Slovensko Primorje, da so Trst, Gorica in Istra združeni z materjo Jugoslavijo in da je enkrat za vselej onemogočeno ostanek italijanskega fašizma in imperializma imeti v teh krajih izhodišče za svoje osvajalne nakanе na Balkanu. To je naša osnovna pravica, ki nam gre tudi po načelu samoodločbe narodov, kajti tako slovensko in hrvaško, kakor italijansko demokratično ljudstvo v teh krajih je več kot enkrat glasno in jasno izrazilo, da želi biti združeno v Titovi ljudsko-demokratični Jugoslaviji.

Dežele, obljudene s Hrvati in Slovenci, morajo pripasti Jugoslaviji

V sovjetskem veleposlaništvu v Londonu je priredil ljudski komisar za zunanje zadeve Molotov 18. septembra konferenco tiska, kjer je odgovoril na nekaj vprašanj prisotnim novinarjem. Ob tej priliki so mu stavili tudi vprašanje: »Kakšno je stališče Sovjetske zveze o vprašanju Trsta?« Na to je ljudski komisar Molotov odgovoril:

O tem ni treba predčasno govoriti. Danes smo poslušali v svetu ministrov za zunanje zadeve izjavo jugoslovanskega odposlanstva o

tem vprašanju. Za tem bomo slišali mnenje italijanskega odposlanstva. Nato nam bo lažje določiti stališče v tem vprašanju. Razumljivo je, da bo branilo sovjetsko odposlanstvo v vprašanju, ki je sporno med Jugoslavijo in Italijo, svoje stališče, to se pravi, da morajo dežele, obljudene s Hrvati in Slovenci, pripasti k Jugoslaviji. Priznati je treba, da si je priborila Jugoslavija s svojo junaško borbo na strani zaveznikov proti skupnemu sovražniku vse pravice, da uvažujemo njeno mnenje o tem vprašanju.

Kaj smo spoznali v času fašističnega vladanja Primorski?

V beograjski »Borbi« je objavil Dušan Blagojevič članek o upravičenosti jugoslovanskih zahtev za združitve Primorske z Demokratično federativno Jugoslavijo, v katerem pravi:

Sedaj v dne, ko se v Londonu na sestanku sveta zunanjih ministrov petih velikih zaveznih držav pričena reševati vprašanje sklenitve mirovne pogodbe z Italijo, v okviru katere se ima odločiti tudi usoda naših bratov v Primorski, je vsekakor potrebno, da se osvetli popolna upravičenost zahtev prebivalstva Primorske in naših narodov za pridružitve teh krajev k Jugoslaviji, je potrebno pokazati na vse razloge, ki v polni meri potrjujejo te zahteve in ki kažejo na neobhodnost končnega uresničenja teženj naših narodov po popolni združitvi vseh njihovih delov v okviru naše nove države.

Zato je potrebno ozreti se predvsem na razmere, v katerih so živeli naši bratje v Primorski pod jarmom italijanskega imperializma

Prav tako bo koristno, če se navede bilanca njihovih osvobodilnih naporov v drugi svetovni vojni, da bi se vsaj približno mogel oceniti pomen žrtve prebivalstva Primorske v borbi za skupno zmago protihitlerjevske koalicije in za svoje lastno osvobodjenje. Pridružitve Primorske k Italiji, ki nikdar ni imela teh krajev (razen Beneške Slovenije od 1866 dalje), sankcionirana s pogodbo v Rapalu 1920. leta, je bila v najostrejšem nasprotju s pravico naroda do samoodločbe in z dejstvom, da je spričo absolutne jugoslovanske večine ta pokrajina tako gospodarsko kakor zemljepisno v resnici sestavni del Jugoslavije. Ta surova zgodovinska krivica na škodo narodov Jugoslavije je poglajala jugoslovansko prebivalstvo Primorske v najhujše suženjstvo v tako tragičnih okoliščinah, v kakršnih ni živela v verski Evropi nobena narodnostna manjšina.

Preganjanje in nasilna raznarodovanja jugoslovanskega prebivalstva

v teh krajih se je pričelo neposredno po 1918. letu, torej v času tako imenovanih demokratičnih predfašističnih režimov v Italiji. S prihodom fašistov na oblast v Italiji je ta položaj postal nevdržan. V fašistični Italiji je jugoslovansko prebivalstvo izgubilo svoje zastopstvo v rimskem parlamentu. Odpravljene so bile občinske samouprave ter je bila vsa oblast v celoti prenesena na italijanski uradniški aparat. Slovenski in hrvatski uradniki so bili odpuščeni iz vseh ustanov. Pri sodiščih in vseh drugih uradih je bila prepovedana raba hrvaškega in slovenskega jezika. Ta prepoved je bila zatem razširjena tudi na rabo materinskega jezika celo v rodbinskem življenju. Leta 1915 so imeli Slovenci in Hrvati v Primorski 188 osnovnih ljudskih šol s 66.962 učenci in 1350 učitelji. Leta 1923 so bile te šole razpuščene, slovenski in hrvatski učitelji odpuščeni iz službe. Prepovedano ni bilo učenje slovenskega in hrvaškega jezika samo v šolah, temveč tudi v zasebnem v rodbinskem krogu. Prepovedani so bili vsi slovenski in hrvatski listi, vsako razširjanje in raba knjig v materinskem jeziku, kakor tudi vsak uvoz knjig iz Jugoslavije. Razpuščena so bila vsa slovenska in hrvaška politična, kulturna in gospodarska društva. Prav tako so bili prepovedani vsi napisi v slovenskem in hrvaškem jeziku, celo na nagrobnih spomenikih.

Vsi ti ukrepi, ki jih je spremljalo najbolj surovo nasilje, so odvzeli jugoslovanskemu prebivalstvu v Primorski najosnovnejše človeške pravice in so ga pretvorili v popolnoma brezpravno rajo, prepnučeno na milost in nemilost tlačiteljski knuti italijanskih imperialistov, ki so odkrito stremeli za tem, da bi z množičnim raznarodovanjem in iztrebljanjem naših hrvaških in slovenskih bratov pretvorili te kraje v »čisto italijansko« pokrajino. K temu cilju je bila usmerjena vsa italijanska fašistična politika v Primorski. Temu cilju je služil ves italijanski državni, politični, prosvetni in gospodarski aparat. S pomočjo najbolj surove sile je bilo izvedeno nasilno italijaniziranje hrvaških in slovenskih imen. Odraslo jugoslovansko prebivalstvo in mladino Primorske so s silo gnali v fašistične organizacije. Konkordat leta 1929. z Vatikanom je omogočil Mussoliniju, da je odstranil iz Primorske škofo, ki niso hoteli vsestransko podpirati fašistične oblasti pri nasilnem italijaniziranju jugoslovanskega prebivalstva. Na njihovo mesto so bili postavljeni škofje, ki so se z vsemi silami zavzeli za to, da bi pretvorili cerkvene ustanove in duhovščino v Primorski v sredstvo za raznarodovanje naših bratov. Fašistični režim je pospeševal izseljevanje Slovencev in Hrvatov Primorske v Ameriko, Francijo in Jugoslavijo. Pričelo se je načrtno naseljevanje slovenskih krajev z Italijani z Apeninskega polotoka. Po preverjenih podatkih je fašistična oblast naselila v Primorski okoli 150.000 Italijanov.

Vso to politiko nezasiščenega zatiranja, raznarodovanja in iztrebljanja so spremljale stalne internacije, množično pošiljanje slovenskih in hrvaških rodoljubov v koncentracijska taborišča in ječe. Italijanski šovinisti so izvajali nasilja nad jugoslovanskim prebivalstvom tudi v času tako imenovanih liberalnih predfašističnih režimov v Italiji. Tako je n. pr. fašist Fran-

cesco Giunta, intimni sodelavec Mussolinija leta 1920 organiziral v Trstu pozig palače Narodnega doma, v katerem je bil sedež slovenskih organizacij v Trstu. To nasilje fašistov v Primorski pred njihovim prihodom na oblast so tolerirali in vzdrževali predfašistični režimi, zlasti pa je prišlo do izraza pri volitvah, popisu prebivalstva in ob drugih sličnih prilikah.

V času fašizma se je teror nad slovenskim in hrvaškim prebivalstvom povečal do skrajne mere,

postal je sistem in vsakdanja praksa italijanske politike v teh krajih. Naravno je, da je neznozi položaj v popolni suženjski brezpravnosti izzval odpor širokih ljudskih množic v Primorski. Aktivni zastopniki tega odpora so bili najbolj zavedni hrvaški in slovenski sinovi prebivalstva te pokrajine. Na vsak poizkus odpora proti zasluževalni politiki raznarodovanja in iztrebljanja je italijanska fašistična oblast odgovarjala z najostrejšimi terorističnimi ukrepi. Ki so jih redno spremljale represalije proti vsemu prebivalstvu posameznih naselbin. To je prišlo zlasti do izraza ob ustrelitvi istrskega patriota Vladimirja Gortana in žrtve bazoviških mučnikov so dale pobudo ljudskim množicam Primorske, da započne, v okoliščinah druge svetovne vojne v Evropi, od organiziranja prvih bojnih skupin in vstaje leta 1941 pa do odločilnih zmag v septembru 1943 brezkompromisno borbo z jasnim in določnim ciljem, da se z vsemi silami in za vsako ceno osvobode iz suženjstva tuje in se zavarujejo pred vsakim novim zasluževanjem s strani italijanskih imperialistov ter kronajo svojo borbo s popolno osvoboditvijo in priključitvijo k Jugoslaviji.

V svojem osvobodilnem boju proti italijanskim zasluževalcem in nemškim osvajačcem je prebivalstvo Primorske, združeno pod bojno zastavo odpora in svobode z italijanskimi protifašističnimi množicami v teh krajih, doprineslo v najtežjih okoliščinah spričo neprimerne tehnike in številčne premoči sovražnika ogromne žrtve. Da bi se pravilno ocenil pomen teh žrtve, navajamo podatke o trpljenju prebivalstva in fašističnih opustošenjih v Primorski. V oboženi borbi proti nemško-fašističnim osvajačcem je padlo v Primorski ali pa je bilo pobitih 44.800 prebivalcev. V zaporih, internacijah in koncentracijskih taboriščih je bilo iz te pokrajine 95.460 ljudi. Na ozemlju Primorske so fašistični osvajači požgali in uničili 10.357, poškodovali pa 16.837 poslopj. Ze leta 1942 so italijanski fašisti požgali v teh krajih cele vasi.

Jasno je, da se morajo v luči teh ugotovitev o tragičnih okoliščinah, v katerih so živeli naši bratje pred vojno in v krvavem jarmu italijanskega imperializma, in žrtvah, ki so jih do prinesli v boju za svobodo,

sprejeti njihova stremjenja po končni osvoboditvi in združitvi z Jugoslavijo

kot popolnoma upravičena. Jasno je, da se je kot tako moralo sprejeti tudi soglasno stališče narodov Jugoslavije, izraženo v skupni resoluciji večine in manjšine naše Začasne narodne skupščine v pogledu zahtev po priključitvi Primorske, Zadra in otokov Lastova in Pelagruža k današnjim novi ljudski državi. Naše zahteve do Italije po priključitvi vsega ozemlja Primorske s Trstom, Beneško Slovenijo in Puljem k Jugoslaviji so poleg tega, da gre tu za usodo delov naših narodov, ki so trpeli toliko trpljenja pod oblastjo predvojnega Italije in ki so se s tolikim samozatejanjem borili na strani protihitlerjevske koalicije, o čemer se vsekakor mora voditi v polni meri račun, podprte tudi z dejstvi, ki kažejo, da druge rešitve ne more biti, da bi bila vsaka druga odločitev krivična in da bi predstavljala surovo kršitev resničnih in nespornih pravic naših narodov. Katera so ta dejstva?

To je predvsem dejstvo, da živi na ozemlju Primorske onstran italijansko-jugoslovanske etnične meje absolutna večina hrvaškega in slovenskega prebivalstva.

Na ozemlju Primorske s Trstom in Gorico ter Beneške Slovenije do etnične meje živi 650.000 Slovencev in Hrvatov, med skupno 970.000 prebivalci. Italijansko prebivalstvo živi skoraj izključno v mestih ob morjski obali, a v manjšem, neznatnem številu v mestih notranje Istre. Jasno je, da mora na podlagi te absolutne večine jugoslovanskega prebivalstva in v duhu pravice narodov do samoodločbe Primorske v celoti brez vsakršnih izločitev posameznih mest in delov pripasti k Demokratični federativni Jugoslaviji. Jugoslovansko-italijanska etnična meja je tudi zemljepisno zelo jasno določena. Ta meja se sklada z mejo med Dinarskim gorskim sistemom in Julijskimi Alpami na eni strani ter severno-italijansko nižino na drugi strani.

V nižini žive Italijani, a že v prvih vseh na hribih je kompaktno jugoslovansko prebivalstvo. V svojem večjem južnem delu pripada Primorska k dinarskemu sistemu, a v manjšem severnem k sistemu Julijskih Alp. Primorska je na severu alpska dežela, a v svojem večjem južnem delu je dinarska pokrajina z vsemi značilnost-

mi predela južnozpadne Jugoslavije. Glede na to pripada v zemljepisnem pogledu Primorska k Balkanu odnosno k Jugoslaviji ter ni v nobenem primeru del severno-italijanske nižine ali Apeninskega polotoka. Ni dvoma, da se mora poleg vseh ostalih razlogov tudi to dejstvo kot eno izmed odločilnih upoštevati pri odločanju o naših novih mejah z Italijo, pri določitvi stališča glede na zahteve Jugoslavije.

Poleg absolutne večine jugoslovanskega prebivalstva v Primorski in nje zemljepisne povezanosti z Balkanom, namreč z Jugoslavijo, s katero predstavlja torej etnografsko in zemljepisno naravno celoto,

je Primorska tudi v gospodarskem pogledu kot celota z vsemi svojimi lukami in mesti navedena predvsem na našo državo.

To se more predvsem ugotoviti v očitni gospodarski povezanosti severnih predelov Jugoslavije in Primorske s Trstom. Ti deli Jugoslavije in Primorske predstavljajo kot gospodarska celota neposredno stvarno gospodarsko zaledje Trsta. Ločiti Trst od tega zaledja bi pomenilo zatrejeti ga gospodarsko, pretvoriti ga v »mrtvo lukno«, bi pomenilo obsoditi v propast njegov sistem predelovalne industrije, ki se naslanja na gospodarski ustroj, prometno omrežje, industrijo in tržišča zaledja, s katerim tvori gospodarsko neodtujljivo celoto. Razen tega se povezanost Trsta s Primorsko izraža tudi v tem, da je prehrana tega mesta odvisna neposredno od kmetijske proizvodnje v vsaj tej pokrajini, ki je usmerjena v oskrbovanje primorskih mest, v prvi vrsti Trsta.

Pogoji miru morajo nositi v sebi pouk o tem, kaj se sme in kaj se ne sme nekaznovano delati

Iz govora jugoslovanskega ministra za trgovino in preskrbo inž. Nikole Petroviča na plenarni seji sveta UNRRA-e v Londonu.

»Politika Italije do moje domovine je bila sovražna od prvega dne, odkar so se narodi Jugoslavije zedinili v skupno narodnostno državo. Od leta 1918 vse do leta 1941 je vodila Italija proti jugoslovanskim narodom politiko proti njihovi narodnosti in državi neodvisnosti. Krojila je usodo enim šeststotisočim soнародnjakov v Istri, v Juljski Krajini in Trstu, ki so po prvi svetovni vojni ostali med njenimi mejami in so bili izpostavljeni načrtnemu raznarodovanju, pa tudi fizičnemu uničenju.

Meseca aprila 1941 je fašistična Italija skupno z nacistično Nemčijo napadla Jugoslavijo. Skupno z Nemčijo je razkotala Jugoslavijo in zasedla, anektirala ali stavila pod svoje nadzorstvo prostrane predele našega narodnostnega področja: Hrvaško Primorje, Dalmacijo in druge dele Hrvaške, južni del Slovenije z Ljubljano, dele Bosne in Hercegovine in Črno goro. Ljudstvo teh krajev je napisale v svojo zgodovino težke čase in strašna trpljenja pod suženjstvom tujih osvajačev, toda nikoli bolj krvavih, kakor v času italijanske zasedbe v letih od 1941 do 1943, in nemške zasedbe, ki jo je nadomestila. Italijanska vojska se ni ponazala proti nam kot viteški nasprotnik, ki se ravna po mednarodnem vojnem pravu. Italijanska fašistična vojska je upadla v naše domovino, abijala staro in mlado, starce, žene in otroke, uničevala starodavne spomenike naše kulture in požigala skromne hišice naših kmetov. Kjer koli je šla, je zapuščala pogorišča, trupla, solze nedolžnih otrok in mater. Ne govorim to o tisočih in tisočih naših vojakov, ki so padli zaradi premoči italijanske vojne tehnike. Govorim o desetstotisočih naših civilnega prebivalstva, ki je bilo uničeno v dveh in pol letih italijanske zasedbe, govorim o neizmerni materialni škodi, ki nam je bila povzročena z ogromnim številom požganih hiš, z velikim številom uničenih ali odpeljanih industrijskih podjetij, s škodo, ki je bila povzročena našemu poljedelstvu, gozdarstvu, ribolovu itd. Ta škoda je ocenjena na mnoge milijarde dinarjev. Slika bo popolna, če po vsem tem dodam še usodo vlogo Italije v pripravah za izvajanje druge svetovne vojne, ki so jo tako drago plačali vsi narodi in ki je ogrozila tudi sam obstoj civiliziranega človeštva.

Da bi vam podal jasno in natančno sliko metod iz italijanske zasedbe v Jugoslaviji in da bi odstranil tudi najmanjši sum v objektivnost tega, kar govorim, mi dovolite, da vam podam nekaj podatkov, ki jih je zbrala naša državna komisija za ugotavljanje okupatorjevih zločinov. Samo v Ljubljanski pokrajini je bilo v času italijanske okupacije od dne 11. aprila 1941 do 8. septembra 1943 ustreljenih od italijanskih vojaških sil tisoč oseb za talec. Razen tega pa je bilo več kot 8 tisoč oseb odgnanih v smrt, četudi so bile mnoge od njih predčasno oproščene od ljubljanskega italijanskega vojaškega sodišča. Požgali so okoli 3 tisoč domov, v razna koncentracijska taborišča v Italiji je bilo poslanih okoli 35 tisoč oseb. Vojaško sodišče v Ljubljani je obsodilo na tisoče oseb na dolgoletno težko ječo. Od oseb, ki so bile internirane na otoku Rabu, jih je 4700 umrlo od lakote. Skupno število prebivalstva tega področja je znašalo vsega skupaj 300.000 oseb.

V Črni gori, neupoštevajoč zapore in koncentracijska taborišča v deželi sami, je bilo 98.703 žrnogorskih možkih in žensk ter otrok poslanih v internacijo v Italijo in okoli 195 različnih koncentracijskih taborišč. Število prebivalcev tega dela Črne gore ne znaša več kot tri sto tisoč, to pomeni, da je bila približno ena

Usoda Trsta pod Italijo kaže najbolje, kakšne so bile posledice nenaravne in krivične priključitve Primorske k Italiji za to mesto.

Ker Italija ne spada med dežele tržiškega gospodarskega zaledja, ker gospodarsko sploh ni usmerjena proti Trstu, ji ni bilo mogoče, da bi kljub vsem prizadevanjem fašističnih oblasti zaradi svojega prestiža ustavila z umetnimi injekcijami gospodarsko izumiranje tega mesta in vse Primorske. V mejah predvojnega Italije je doživel Trst kot luka in kot gospodarsko-industrijsko središče najtežjo krizo. Jasno je, da bi vsaka nova ločitev Trsta imela slične in še težje posledice, ker bi še bolj zožila in razdržila njegovo zaledje. Jasno je, da bi se tem posledicam ne mogli izogniti niti s tako imenovano internacionalizacijo Trsta, ker bi dejansko bil tudi v tem primeru Trst neprirodno ločen od svojega zaledja, s katerim je gospodarsko nerazdvojno in življenjsko povezan. Edina rešitev, ki bi omogočila popolno celotnost zaledja Trsta, ki bi mu zaživila popoln napredek, ki bi mu končno omogočila vlogo v širšem srednjeevropskem in podunavskem smislu, predstavlja priključitev vse Primorske in Trsta kot svobodne luke z ustreznimi posebnimi pravicami in olajšavami k Jugoslaviji. Tega se zaveda tudi veljanska večina tržiškega prebivalstva, in to je tudi eden izmed vzrokov zaradi katerega se italijanske in slovenske ljudske množice Trsta tako aktivno zavzemajo za takšno rešitev. Prav tako se tega zaveda tudi javnost v državah, ki so gospodarsko zainteresirane pri vprašanju Trsta, ki kakor n. pr. v Češkoslovaški odločno podpira zahtevo, naj se Trst pridruži Jugoslaviji. Iz vseh teh razlogov in s stališča nespornih pravic narodov Jugoslavije

ter pravic prebivalstva Primorske do samoodločbe, kakor tudi s stališča osnovnih gospodarskih koristi naše države in Primorske, pa tudi s stališča koristi drugih držav, ki gospodarsko gravitirajo k Trstu, kakor so Češkoslovaška, Avstrija in Madžarska, je edina rešitev, ki bi se mogla tudi na podlagi gospodarskih razlogov sprejeti kot pravična, priključitev Primorske s Trstom in vsemi njenimi deli k Jugoslaviji.

Ni potrebno posebej naglašati, da taka rešitev, podprta z vsemi razlogi, ki se morejo upoštevati pri premočju vpravice italijanskih zahtev, v nobenem primeru ne ogroža koristi italijanskega naroda. Popolna izpolnitev upravičenih zahtev Jugoslavije po priključitvi Primorske, zadovoljitev stremljenj jugoslovanskega prebivalstva v tej pokrajini po združitvi z brati v okviru nove Jugoslavije, kakor tudi stremljenj italijanskih demokratičnih množic Trsta, Primorske in Istre, ki so se skupno s Slovenci in Hrvati borile in ki se tudi še danes bore za tako rešitev, ne more in ne sme ovirati združenih narodov pri ureditvi njihovih odnosov z Italijo na način, ki bi v polni meri upošteval doprinos italijanskega naroda v boju za osvoboditev Evrope in ki bi ustvaril pogoje za polna razmah demokratičnega preporeda v Italiji. Narodi Jugoslavije, prepričani o popolni upravičenosti svojih zahtev v razmerju do Italije, ki izvirajo iz razvoja in izida druge svetovne vojne, bodo pozdravili vsako odločitev, ki bo pomagala italijanskemu narodu, da čimprej zgradi in učvrsti demokracijo v svoji deželi. To je tudi razumljivo, če je tudi v interesu demokratične Jugoslavije kot sosedice Italije, ker bo res demokratična Italija, če odstrani vse vzroke za nesporazume z nami in če izpolni vse naše zahteve, predstavljala značilen činitelj miru in varnosti v tem delu Evrope, za čemer streme tudi naši narodi.

tretjina prebivalstva odpeljana v koncentracijska taborišča. Pirzio Biondi, guverner Črne gore, pravi v nekem povelju svojim podrejenim:

»Morite to ljudstvo! To je narod, proti kateremu se borimo stoletja na obalah Jadrana. Ubijajte, streljajte, zažigajte in uničujte ta narod!

Ko navajam te podatke, sem daleč od same misli, da je treba Italijo za vedno izključiti iz skupnosti miroljubnih narodov in da se odnosi med Italijo in Jugoslavijo po vsem tem, kar se je dogodilo, ne morejo več normalizirati. To bi bilo napačno in ne mislim tako. Upam, da bo prišel ta dan in upam, da na njega ne bomo dolgo čakali, toda ta dan mora šele priti. Zelo obžalujem, da italijanska vlada do danes še ni dala dovolj dokazov, da je končno veljavno prekinila s preteklostjo. Ne opeokam, da je v Italiji prišlo do gotovih sprememb. Gotovo, da so italijanski borci za svobodo pokazali s svojim nastopom v sovražnikovem zaledju veliko hrabrost in želimo jim na tem mestu izreči polno priznanje. Torej ni treba dokazovati, da je Jugoslavija kot sosedica Italije najbolj zainteresirana na tem, da se ta dežela osvobodi težkega nasledstva. Če želi Italija vstopiti v vrste združenih narodov, mora po našem razumevanju najprej popraviti velike krivice, ki jih je Mussolinijeva Italija prizadejala med mnogimi drugimi državami tudi Jugoslaviji. Spre-

Fašisti skušajo spet dvigati glave

Velika večina nacistov, policistov, gestapovcev in fašistov se še danes svobodno sprehaja po trbiških ulicah, Med njimi je tudi bivši občinski tajnik Bajt, organizator prisilnega dela za utrdbi v tej coni in marljivi SS-ovski sodelavec.

Italijanski fašisti se danes bratijo z anglo-ameriško oblastjo prav tako, kakor so se poprej z nacisti. Bivši skvadrist Massarutto, delničar hidrotehnične družbe »Valkanale«, ima večkrat v gosteh guvernerja iz Trbiža in načelnika angleške policije. Razprava proti njemu s strani »Komisije za čistko« v Tolmezzu je bila le formalna. Obilnih pojedin pri g. Massaruttu je do zadnjega dne okupacije bil deležen nemški polkovnik Buchler, vodja tovarne v Zbanici, član nacističnega generalštaba in osebni Hitlerjev prijatelj.

Razne fašistične tolpe, pogosto oblečene v anglo-ameriške uniforme, še vedno terorizirajo pošteno benečansko ljudstvo. Ker so med njimi večinoma bivši domači fašistični organizatorji, dobro poznajo svoje nasprotnike ter jim skušajo na vse mogoče načine prizadejati škodo. V Barnasah sta Černo Innocente in Natale strahovala sestri Petričič, ker si nista hoteli pripetiti italijanskih zastavic brez zvezde. Isto noč sta imenovana v ameriški uniformi vdrila v Petričičevo hišo ter iskala obe hčerki. Preiskala sta vso hišo in ko sta ju našla, sta

Od 23. septembra do 30. septembra vse „Za našega dijaka“

membe v Italiji cenimo lahko samo po njihovih v naši domovini in ne drugače. A naše izkušnje govore, da morajo te spremembe šele nastopiti. Italija mora torej popraviti krivice, ki nam jih je povzročila.

Na osnovi česa to trdim? Italija kljub novim zahtevam in dokazom do danes ni izročila Jugoslaviji niti enega množičnega vojnih zločinov, ki se še vedno svobodno gibljejo. Vrnla ni niti koščka našega zlata, ki se nahaja v Italiji. Vrnla ni ničesar od bogastva, ki ga je odnesla iz Jugoslavije. Kar se tiče reparacij, Italija ne samo, da nam ni ničesar plačala, temveč ni niti sprejela obvez, da bo to storila. Kolikor je meni znano, je takšna tudi izkušnja drugih držav, zlasti roma dežel, katere je imela zasedene.

Oprostite Italijo od plačevanja reparacij bi pomenilo ohrabriti ne samo njo, temveč tudi druge države, da stopijo zopet na pot napadalnosti. Pogoji miru, ki se bo sklenil, morajo nositi v sebi tudi pouk o tem, kaj se sme in kaj se ne sme nekaznovano delati. Dejstvo, da še do danes ni bila popravljena nobena krivica, povzročena narodom Jugoslavije v času italijanske zasedbe, dokazuje, da Italija tudi pod novo vlado po Mussolinijevem padcu ni izvršila odločne in dokončne ločitve s preteklostjo, iz česar sledi, da še ni nastopil trenutek, da se Italija izenači z ostalimi državami iz protifašistične koalicije.

ju preplela, da sta bili sedem dni nesposobni za delo. Pod grožnjami, da zažgejo hišo, ako ne bosta molčali, sta odvedli isti družini dve kravi. Ista plačanca sta letos v maju obo-rožena iz zasede napadla in trikrat težko ranila že od leta 1942 znanega benečanskega protifašističnega borca Kalisa. Izdala sta tudi Narodno zaščito v Mecanu republikancem.

V tem delu trpeče beneške zemlje so kolovodje takih strahovalnih podvigov zlasti Sitaro Basilio iz Brnasa, Černigoj Marko, Cifron Ferruccio, ki je bil ob polomu fašistične Italije leta 1943 vnet republikanski fašist, je služboval med drugim v St. Petru, Kobaridu in Vipavi. Takrat se je javno hvalil, da je ravnokar ubil partizana. Po razpadu republikancev je ropal po benečanskih vaseh kot ozopovec. Danes pa je oblekel ameriško uniformo in z ameriškim orožjem v roki strahuje ljudstvo, ki se je večerj kot danes borilo za pošteno zavezniško stvar. Za tako delo so bili poprej plačani od Nemecev.

Vsak najmanjši povod, tudi osebna zamera, zadostuje, da odvedejo ljudi v zapor, poberejo blago in celo porušijo trine sadike. Preteplji pa so že več ljudi, ker so preveč očitno izražali svoje protifašistično prepričanje. Ljudstvo je popolnoma brezpravno ter mu napovedujejo, da bo odvedeno v koncentracijska taborišča.

Postojnski dnevi

Množice ljudstva na dan otvoritve postojnske jame v Postojni

Sovjetski bratje so obiskali Postojno! Sovjetski bratje, sinovi tistega junaškega ljudstva, ki je visoko dvignilo plamenico protifašistične vstaje, ob kateri so tudi naši partizani prižgali svojo uporniško baklo.

Vsa okrašena Postojna jih je sprejela, a dobrodošlico so jim zaželela preprosta srca, ki so utripala tako naglo, da ni mogla niti beseda, niti smeh, niti solza izraziti tiste sreče, ki jo je naš človek v te trenutkih občutil, pa naj bo to borec, žena, mati, delavec, kmet, uradnik ali mladina. Tako je začela Postojna s svojimi dnevi, o lepši otvoritvi sploh ni mogla sanjati.

Na praznik 15. t. m. so Postojnčani prvič odprli svobodnemu človeku svoboden dostop do kraških krasot, ki jih čuva v sebi postojnska jama. Ob tej priliki je prve obiskovalce z

živno besedo popeljal zastavnik Jugoslovanske armade tov. Marolt nazaj v tiste dni, ko so junaški slovenski partizani preziraje slednje žrtve zažgali prav v tej jami tisoče litrov bencina nemškimi fašistom. Zažgali so bencin, kri jeklenih fašističnih pošasti, ki so sipale smrt in uničenje po naši domovini; marsikatera gosnica nekaj dni ni zaškripala zaradi tega.

Množice in spet množice!

Vse se gnete, da vidi ta čudež slovenske zemlje. V koncertni dvorani igra vojaška godba, potem spet ore pesmi jugoslovanskega pevskega zboru »Srečka Kosovelac«.

Naš delovni človek se ponosno smehlja. Jutri bo z večjim zanosom šel na delo. Ni se zastoj boril, tudi dela ne zastoj.

Vhod v postojnsko jama

Brez starega železa ni obnove!

Primorska mladina je skupno z jugoslovansko vojsko začela zbirati staro železo

Kamijoni brzijo po cesti od Ajdovščine proti Črnemu Vrhu in Idriji. Vesela pesem ajdovske mladine in borcev VII. udarne Divizije se spaja z brnenjem motorjev v eno samo melodijo, ki dobiva vsebino v pesmi.

»Hej, tovariši, sedaj na delo vsil!»

Da na delo za obnovo domovine poziva mladina slehernega, ki mu je pri srcu usoda naroda, ki želi dobro vsemu delovnemu ljudstvu. In zopet je mladi rod tisti, ki daje kot v času borbe s svojim mladostnim zaletom in zdravim pogledom v bodočnost, z veliko zavestjo in lastne sile svoj odločujoč borbeni značaj današnji borbi na gospodarskem poprišču.

»Čaka polje nas, čaka dom požgan...»

Požgana, uničena, a svobodna je naša dežela. Na razvalinah starega si hočemo zgraditi nov dom, ki bo v resnici in za vedno naš, saj bo plod našega dela in našega trpljenja. Zato mladina, zato naši borci in vsi pošteni in zavedni ljudje s ponosom delajo, kjer je potreba največja.

V tem tednu je geslo pridnih delavnih rok: Vse staro, nerabno železo, vse ostanke vojne pošasti, razbite tanke, kamijone, topove, žične pregrade, vse nerabne dele polomljenega orodja, vse na zbirališče, vse v tovarno!

Novi motike, nove pluge, nove kose, nove tračnice bomo dobili zato. Kamijoni obstanejo. Uničen nemški tank leži ob Idriji, malo naprej proti Idriji še edep.

Dve, tri krepke detonacije, kosi železa so ostali od železnega orjaka.

Panovno je zadonela pesem, pridne roke pa so pobirale razjavelo železo, s skupnim naporom so dvigali težke železne plošče in jih nalagali na kamjone. Kot ta leta v borbi, so se sedaj pri delu družili sinovi junaške Črne gore, Bosne in Srbije s slovenskimi junaki dela in nadaljevali in poglobili to, kar se je spočelo v krvi in ognju — bratstvo in edinslovanskih narodov.

Nekaj delov tanka je detonacija odnesla v vodo. Pa to ni nikaka ovira za tiste, ki delajo z veseljem in zavestjo. Sezuli so se in zagazili v hladno vodo, prav tja na sredo reke. Velike dele razbitih koles in plošč so povlekli od tam. Nič ne smemo pustiti, vse bo pripomglo, pa čeprav samo za en meter železniške proge.

Mladinka Pavla Nemec ne gleda na potne srače, ki ji polzijo po zrajavelem licu. Krepko vihti težko kladivo, da bi odstranila nekaj delov iz težke železne plošče, kar se ji tudi posreči. Vsi poprišejo še enkrat, mišice drgetajo, še en sunek, pa so se oddahnili.

Pobirajo še manjše dele, pogledajo vse na okrog — nič ni ostalo, vsak najmanjši vijak je šel z njimi. Kamijoni se vračajo. Preko 8 ton železa vozijo s seboj. Kdo ve koliko plugov, koliko strojev in tračnic bo iz tega nabranega železa.

Ponosni se vračajo mladinci, mladinke in borci, pesem veselja odmeva po Vipavski dolini. Ta dan so storili mnogo za našo skupno korist.

Pozdravljen sin bratskega sovjetskega ljudstva na svobodnih primorskih tleh!

Po Primorskem se je raznesla vest, da obišče te kraje veleposlanik bratske Sovjetske zveze, kakor jutranja zarja, ki prinaša samo svežino, samo radost in življenje. Ne glušeči zvočniki, ne do zob oboroženi fašisti, ki so napovedovali prihode duceja in zganjali ljudi na ceste, ampak ljudstvo, ljudstvo samo jo je razširilo. Od ust do ust je šla tam od Postojne pa do zadnjih naselij v Istri, preko Vipavske doline tja v Brda: sovjetski veleposlanik pride na Primorsko.

Dekle ob potoku je brž ovilo zadnji kos perila in pohitelo nabiral smrečje, plest verige, krasit domačije, danes je praznik, saj nas sovjetski veleposlanik obišče. In kmet se je zazrl na polje, kakor da hoče dopovedati srečni zemlji: sovjetski veleposlanik nas obišče. Delavec pri stroju, na cesti in v pisarni so odjeknili: sovjetski veleposlanik pride. Stroji so se ustavili, delo je obstalo. Danes je praznik.

Da, sovjetski veleposlanik obišče Primorsko. Ogenj veselja, ogenj sreče je zajel danes vso Primorsko. Mogočni slavoloki, okrašeni z zastavami in zelenjem, borbene parole, pozdravi, ki rde s transparentov:

»Tujega nočemo, svojega ne damo!»

»V delu in borbi združeni z bratsko Sovjetsko zvezo!»

»Živelo bratstvo narodov, v skupni protifašistični borbi porojeno!»

»Dobrodošli na svobodnih primorskih tleh!»

To so samo del tistega navdušenja, ki pelje v teh trenutkih po žilah vseh Primorcev, tistih poštenih Primorcev, ki so z bratskimi sovjetskimi narodi skupno trpeli in krvaveli za uničenje fašizma, za lepši jutrišnji dan delovnega ljudstva.

Ljudje zgrneno čakajo ob cestah. Sovjetski poslanik pride na Primorsko, saj skoraj ni mogoče, da ne bi šel tod mimo, da ne bi šel skozi to vas.

»Še enkrat kolo, vsi v Titovo kolo!« In pesem in ples in godba skušajo dati izraza tistemu veličastju, ki ga slednji pošten Primorski človek v tem trenutku občuti.

Postojna, Ajdovščina, Divača, Kozina, Vipava, Koper, Senožeče, Rižana, Brkini, vsi kraji širom Primorske, Krasi in Istre so eno samo pričakovanje. Vse ljudstvo je ob cestah, vse čaka. Ljudstvo obkoli vsak avtomobil in ga zasuje s cvetjem, morda je pa le sovjetski veleposlanik?

Tudi onkraj demarkacijske črte so Primorci. Morda pa tja ne pride veleposlanik, zato se je zbralo ljudstvo v krajih to stran črte. Med Rižano in Koprno čakajo ogromne množice iz Milskega okraja. Tudi oni so naši tudi njim velja obisk, ki je namenjen Primorcem. Demarkacijska črta jih ne loči.

Marsikatera pionirka se je zmuznila iz vasi in čaka prav sama tam daleč za ovinkom sovjetskega veleposlanika s celim naročjem cvetja, ki ga je sama ob prvi jutranji rosi na-

brala lam po hostlah in gajih, katere so s svojo krojo namočili naši vrli partizani, soborci sovjetskih junakov. Tako preprostega cvetja mu hoče dati, kot je preprosto njeno pošteno srce, kot je preprosta vsa poštena Primorska.

Mali pionirčki, dekleta, delavci, kmetje in vojaki, vse pleše skupaj kolo, Titovo kolo.

Ajdovščina ima poleg tega še miting, ki pa ima neizbrisen pečat samoga pričakovanja.

Danes je praznik. Na Primorsko pride veleposlanik bratskih sovjetskih narodov, ki so nam bili vedno svetel vzgled, pa bodisi v dneh, ko smo dvigali uporniške puške, bodisi sedaj, ko obnavljamo porušeno domovino. Danes je praznik vsega ljudstva na Primorskem, danes je spet prišla do izraza povsem neprisljano bijná narodova sila, v krvi in trpljenju porojena, sila, ki lahko korenini in ki jo more čutili le pošteno zdravo ljudstvo, sila bratstva narodov: slovenski, hrvaški in italijanski protifašisti vzklikajo dobrodošlico sovjetskim prvoboriteljem v protifašistični borbi. Kako vollo doni naloževanje reakcionarjev na počen lonec nacionalnega šovinizma. Tega to pošteno delovno ljudstvo ne pozna. Ne samo dejstva, srca poštenih protifašistov žali Njihova kri, prelita v skupni borbi, njihove skupne žrtve za skupne cilje, se pač ne dajo prepiti s kričetiimi parolami, ki jih mečejo plačanci na trda kamenita primorska tla. Kri in samo kri, ki je močila to zemljo in kamenje, bo rodila sadove, sadove tistemu poštenemu ljudstvu, ki je dalo svojo kri, protifašistom na Primorskem.

In samo protifašisti so dobrodošli na tej zemlji.

»Živela bratska Sovjetska zveza!« Ure teko, ljudstvo čaka. Dež lije ko iz skaja, naliiv sledi naliivu, toda ljudstvo čaka. Tiste sile, ki je šla preko krvi in pogorišč pa se ni razbila, dež ne ustavi v zmogoslavne manifestacije. Primorci čutijo z bratsko Sovjetsko zvezo, z njo so šli v skupen boj proti fašistom, z njo skupno stopajo skupaj na delo za obnovo domovine, zakaj ne bi tem bratskim odnosom dali duška ob priliki prihoda zastopnika teh narodov k njim.

»Živela bratstvo protifašističnih narodov.«

V Kozini govori na pokongresnem zborovanju v najhujšem naliivu tov. Lenčka, članica Poverjeništvá pokrajinskega NOO zbranim množicam. Ljudje so že do kože mokri, pa se nihče ne gane: poštena beseda, pošteno mesto najde.

Kje je poslanik? Vedolž ceste, pod slavoloki, po vaseh, ki so vse v zastavah in v cvetju, širom vse Primorske gre to vprašanje od ust do ust.

Ni ga. In vendar je na Primorskih tleh — v Postojni je. Nov val navdušenja prešine vse čakajoče množice. Torej govori danes Postojna v imenu vse Primorske. Vse oči so zato uprte v tej smeri.

In val navdušenja je skipel do viška. Primorska ima danes praznik. Ni samo dom za svobodne protifašiste, ampak hiša, ki danes lahko sprejme v goste sina bratske Sovjetske zveze. In zato je danes tako ponosna.

Tega ponosa ni moči popisati, ni ga moči izraziti s samim navdušenjem, ta ponos bo našel svoja večna potrdila v delu primorskih protifašistov, kakor je zadobila volja ljudstva svoj pečat s krojo padlih primorskih protifašističnih borcev.

Pomagajmo najprej izčrpanim otrokom

Primorsko ljudstvo, ki pod fašizmom sploh ni imelo socialnih pravic, si je s svojo junaško protifašistično borbo priborilo tudi pravico do socialnega izboljšanja življenja. Danes že žanje prve sadove svoje borbe.

Tako je v preteklih dneh odpovala v razna letovišča 450 otrok z Primorske. Sprejela so jih že popolnoma svobodna in gostoljubna slovenska tla. Tudi iz ajdovskega okraja je odšlo 51 otrok, večinoma partizanskih sirot. Odpotovali so 2. t. m. z avtom iz Ajdovščine do Ajševice. Ker tu ni bilo prevoznega sredstva, so se mali pionirčki strumno postrojili v kolono in korakali proti Gorici kot disciplinirana, toda vendar otroško razigrana partizanska edinica. Navdušeno so prepevali partizanske pesmi in na vprašanja ljudi, kam gredo, tako opremljeni, so veselo odgovarjali: V svobodno Slovenijo, v Ljubljano! Občutila se je tista navezanost celo najmlajših na lepo Ljubljano, o kateri so slišali toliko pripovedovavati.

V Gorici so jih predstavniki naše ljudske oblasti gostoljubno sprejeli. Okrožni izvršni odbor za Goricko jim je takoj pripravil sadje in večerjo. Vesel je bil pogled na te

male vojake, ko so odlagali svoje »spreme«, snemali titovke z glav in pripravljali »porcije« za večerjo. Vedli so se disciplinirano. Vse so pripravili in pospravili brez hrupa, brez nadlegovanja. Prenočili so v Gorici in naslednji dan odpotovali v Kranjsko goro.

To letovanje je otroke razveselilo, je pa tudi obenem pomoč družinam teh otrok, saj so iz takih družin, ki so v tej borbi žrtvovali vse — očete. So iz družin, katere so fašistični razbojniki oropali do zadnje skleda, ker so podpirale našo vojsko. Zdaj so občutile hvaležno priznanje slovenskega naroda zato, ker so podprle sveto borbo za osvoboditev, ker so dale najdražje, očete in gospodarje ter domove za boljše življenje svojih otrok. Danes vidijo, da beseda ljudska demokracija, s katero so jurišali naši možje na fašistične izzemalce, že postaja resnica. Uresničuje se za vse tiste, ki danes niso prenehali z delom pri obnovi domovine, ampak vlagajo vse svoje sile, da bi jo čimprej dvignili iz razdejavanja. Ne poznajo utrujenosti kot niso poznali omahovanja takrat, ko je šlo zato, ali bo oče petih morda celo devetih otrok ostal doma, ali šel v gore in svojih otrok.

Naša borba

Uredništvu!

Prišla mi je v roke prva številka vašega lista »Primorska borba«. Ze imo samo mi je mnogo povedalo. List hoče pisati ljudstvu o borbi, o borbi našega preizkušnega slovenskega Primorja, o deželi, kjer je doma res ena sama neprelgrana borba, ki traja že več kot četrtil stoletja, ki jo delovno ljudstvo vodi za svoje najosnovnejše pravice. A boj še ni končan. Še zapisujejo po naši zemlji mrdre črte, še hočejo razni reakcionarji naš narod, ki se je komaj za pišli mesec oddahnil od fašistične more, znova opehariti za z njegovo lastno krojo priborjene pravice. Mi nočemo, da bi se to kdaj koli zgodilo, hočemo zdaj bolj kot kdaj koli prej, da se krivica ne sme več ponoviti. Za naše demokratične pridobitve se ne bomo pustili nikdar več oslepariti, nasprotno — doseči moramo vse, za kar smo se borili. Mi bomo kot doslej vse sile posvetili edinole borbi za uresničenje tega z gestom: Živela primorska borba!

Jože Srebrnič-Dragočan Solkan

Časopisje - naš vsakdanji kruh

Morda ni nikjer v toliki meri kakor ravno na Tolminskem priljubljeno časopisje. Skoraj prav vsak dnevno zaskrbljeno vpraša: »Kaj danes ni časopisa?« In kadar ga ni, je čitalnica še bolj obiskana kot običajno. Vsak si misli, morda je pa le kaj prezrl v večeršnjem. Zadnjič sem kar tako iz vljudnosti vprašala priletno mamico: »No, kaj je novega?«

Ženica je odložila časopis in me pogledala: »Vse je novo, kar tukaj piše. Nič več starega, saj piše samo o nas. Kar žal mi je, da sem tako stara. Jaz bi se tako lahko vživel v te čase.« Zaupno se je sklonila k meni: »Dekle, tako delaj, kakor tu piše.« Take mamice imamo pa na Tolminskem.

Mladinka iz Tolmina.

Odprimo vrata našega doma otroku brez staršev!

Sovjetski veleposlanik v Postojni

Program Ljudske fronte Jugoslavije

Iz govora podpredsednika zvezne vlade Jugoslavije tov. Edvarda Kardelja na I. kongresu Enotne narodne fronte Jugoslavije

Naša dežela mora biti prežeta z duhom aktivnosti in delavnega poleta, ta duh pa mora prinesiti v naše ljudske množice Narodna fronta, kakor ga je prinašala v teku narodno-osvobodilne vojne.

2. Če je naloga Fronte taka, potem je jasno, zakaj polagamo težišče prav na osnovne, na krajevne, na terenske odbore Fronte. Fronta mora biti tam, kjer se dela, kjer se rešujejo vsakodnevne praktične naloge, kjer je treba voditi, dajati pomoč in iniciativno raznim organom za izvršitev raznih ukrepov. Tako nalogo mora Fronta opravljati samo tedaj, če so njeni člani organizirani in skupnih krajevnih odborih ali v njenih višjih organih in na ta način — vsak po svojih možnostih — prostovoljno in zavestno sodelujejo in skupni akciji. Brez stalne krepitve krajevnih odborov, brez njihove izgradnje po načelu, da morajo biti tam, kjer se dela, bi bila Fronta mrtva črka na papirju in ne bi mogla izvršiti svoje zgodovinske naloge.

3. Ni pa dovolj razviti samo aktivnost. Aktivnost bo toliko večja, kolikor bo jasnejša širokim ljudskim množicam perspektiva razvoja nove demokratične Jugoslavije, kolikor bodo ljudskim množicam jasnejši neposredni bližnji cilji vse narodne aktivnosti. Nепrestano je treba razvijati in dvigati zavest ljudstva, učec ga na njegovih lastnih izkustvih. Danes je predvsem važno to, da Fronta vsadi v ljudske množice zavest o tem, da naše delovne množice danes grade zase svoj lastni dom, da so vsi napori v njih lastno korist, da je treba danes gledati na državo povsem drugače, kakor pa so jo gledali prej, ko je bila država orodje zatiralcev delovnega ljudstva. Toda to dejstvo morajo naše ljudske množice občutiti tudi v praksi, ne pa samo v besedah. Zato Fronta svojih nalog ne sme reševati s poveljevanjem, ampak s prepričevanjem in s tako organizacijo dela v naši deželi, ki združuje interese posameznikov z interesom skupnosti. To je najboljša pot, da bodo tudi najširše ljudske množice pojmile bistvo dogajanja v naši deželi.

4. V zvezi z zgoraj omenjenimi dejstvi je posebno važno poudariti neko posebno nalogo Narodne fronte, to pa je gospodarska vzgoja množic. Danes se nahajamo v težkih gospodarskih prilikah. Toda ti rezultati se še niso pokazali v tem, da bi mogli bistveno popraviti izredno težak položaj naših delovnih množic, onih množic, ki so na svojih ramenih nosile vsa bremena vojne in ki še danes nosijo glavno breme obnove naše dežele. Nismo navajeni, da bi ljubljali ljudskim množicam nekaj, kar ni mogoče izpolniti. Danes bi bilo zločinsko govoriti ljudskim množicam, da je bistveno poboljšanje njihovega položaja neposredno pred njimi, če tega ne moremo stvarno zagotoviti. Namesto praznih obljub je treba ljudskim množicam dati jasno zavest o tem, da je naš gospodarski dvig odvisen v prvi vrsti in skoraj edino le od nas samih, od aktivnosti in požrtvovalnosti delavcev, kmetov in vsega delovnega ljudstva, od dobre organizacije dela, od kar največje delovne discipline, od kar največje štednje na vsakem koraku, od stalnega povečevanja produktivnosti, dela, z eno besedo, od našega dobrega dela. Nihče drugi nam ne more zares pomagati. Važno je, da vsak naš delovni človek razume, da je njegovo delo del splošnega dela, da je od njegovega dela odvisen del splošnega uspeha. Zato je treba pričeti s dobro organizacijo dela od spodaj. Tu je treba prepričati množice v tem smislu, da bodo same našle vedno in vedno nove oblike za povečanje produktivnosti dela, za boljše organizacijo, za večjo štednjo, za večje rezultate. V tem nam morajo biti vzor sovjetski delovni ljudje, ki so tako rekoč iz ničesar ustvarili kida. To so dosegli samo zato, ker so delovne množice pojmile tesno povezanost interesov posameznika in dela posameznika z interesom skupnosti in z rezultatom dela skupnosti. Naše množice morajo delati povsod, kakor dela dober gospodar za svojo hišo. Način dela naših ljudi mora biti tak, da ne bodo čakali pomoči od zgoraj, ampak da bodo z lastno iniciativo našli sredstva in možnosti, da bodo zadostili svojim najnujnejšim potrebam in da bodo izvršili svojo nalogo v okviru celotnega načrta. Samo tedaj

bo tudi pomoč s strani in od zgoraj, pomoč naših zaveznikov resnično, dobro in uspešno izkoriščena. Fronta, ki nosi danes odgovornost za razvoj te dežele, ima v prvi vrsti nalogo v tem smislu vzgajati široke ljudske množice. Spekulant, ki prihajajo z lažnimi obljubami, da bi postali popularni, je treba razkrinkavati pred množicami ter jim ne smemo dopustiti, da bi motili delovne napore naših narodov.

5. Vsi naši napori bi bili zaman, če ne bi znali stalno razvijati široke iniciativne množice od spodaj. Sovražniki ljudstva in topoglavi filistri se danes rogajo naporom Fronte in oblasti, naporom, ki jih te podvzema, da bi se v delovnih množicah razvilo tekmovanje, udarništvo, neprestano delovna aktivnost, delovna aktivizacija onih slojev, ki so bili prej potisnjeni na stran itd. Res vse te oblike so do danes pri nas še na relativno nizki stopnji razvoja. Toda v teku vojne so že dale ogromne rezultate, brez katerih ni bilo mogoče samo pomisliti na uspehe, kakor smo jih do sedaj dosegli. Svoje velike rezultate dajejo danes in bodo dale še večje v bodočnosti, če jih bomo neprestano razvijali, neprestano krepili. Razumljivo je, da v iniciativno množico ne more imeti zaupanja oni, ki se je vedno bal demokratične volje svojega ljudstva, ki nikdar ni veroval v ustvarjalne moči svojega naroda. Mi pa smo se pripravljali in smo pričeli z uporom proti okupatorju in njegovim pomočnikom, ker smo verovali v zavest ljudstva in Narodna fronta postavlja danes svetle perspektive bodoče sreče in blagostanja našega ljudstva, ker veruje v svoj narod. Ona svojemu ljudstvu ne obljublja sreče in blagostanja, to je, ne govori svojemu ljudstvu, da mu bo prinesla vse to na krožniku, ampak mu kaže pota in orožje, s katerim bo naše delovno ljudstvo ustvarilo zase srečo in blagostanje. Zato se Fronta zaveda, da ne more biti v tem ne uspeha in ne zmage, če ne bo uspela v neprestanem razvijanju in krepitvi iniciativne množice od spodaj. Zato mora biti Fronta organizator in voditelj delovnega tekmovanja, udarništva, delovne iniciative itd.

6. Kadar govorimo o delu, je treba govoriti tudi o tempu. Naloga Fronte je zagotoviti na vseh področjih našega življenja kar največjo hitrost v izvrševanju nalog. Fronta mora biti največji sovražnik birokratske počasnosti, zavlačevanja in zadrževanja vsega delovnega procesa. Fronta mora dati obnovi naše dežele, zgraditvi nove demokratične federativne Jugoslavije ono živo notranjo dinamiko, ki bo sama po sebi uničila birokratično počasnost.

7. Kar največjo pozornost mora posvečati Fronta narodni oblasti. Po delu narodnih oblasti bodo ljudske množice ocenjevale značaj nove Jugoslavije. Danes je več takih primerov, ko zaradi nepravilnih postopkov posameznikov v organih narodne oblasti, zaradi premajhnega nadzorstva višjih organov nad nižjimi, zaradi pojavov samovolje itd. itd. narodne množice v nekaterih krajih občutijo narodno oblast prav nasprotno od tega, kar jim govori Fronta in kar bi oblast v resnici morala biti. Naravno je, da so bile vse te slabosti v začetku nujne, zdaj pa več ne moremo trpeti liberalnega odnosa do teh slabosti. Narodno-osvobodilna fronta mora odigrati odločilno vlogo v borbi proti birokratizmu, nezakonitosti, samovolji, kjer koli se ti pojavi pokažejo. Narodna fronta mora nuditi pomoč organom oblasti in mora biti ena od oblik demokratičnega nadzorstva nad delom posameznikov. Biti mora neusmiljena do napak in slabosti v delu poedincev, v delu organov oblasti. Prav tako mora biti neusmiljena do vseh onih sovražnikov demokratičnih pridobitev Narodne osvobodilne borbe, ki hočejo izkoristiti te slabosti in napake kot argument proti narodni oblasti. Treba se je neprestano zavedati, da je Narodna fronta politični nosilec oblasti v naši deželi. Ona nosi vso odgovornost. Zato je njena naloga, da se bori za čim boljše njihovo delo, za čim večjo povezanost te oblasti z ljudstvom, istočasno pa mora razbijati sovražno kampanjo proti narodni oblasti. Vsakemu članu Fronte mora biti jasno, da je na-

rodna oblast največja in najvažnejša pridobitev narodno-osvobodilne borbe. Ona pomeni prelom v zgodovini naših narodov, zato jo mrzijo vsi sovražniki ljudstva, zato je glavni cilj vseh njihovih napadov.

8. V delu naših Narodnih oblasti je danes najvažnejše vprašanje čim večjega demokratiziranja te oblasti. Naravno je, da so bile v dneh odkritih bojov s sovražniki demokratične svobodščine omejene. Tudi je razumljivo, da v dneh borbe ni bilo mogoče vedno gledati na obliko. Danes so stvari drugačne. Še večje razširjenje demokratičnih metod je postala neobhodna potreba, če hočemo zagotoviti kontrolo ljudstva, če hočemo preprečiti, da se v organih naših oblasti ne zasidrajo spekulanti in birokrati, če hočemo zagotoviti, da pridejo v organe narodne oblasti zares najboljši ljudje. V zadnjem času je v tem pogledu narejen velik korak naprej. Ni dvoma, da nam bo vse to olajšalo razbitje sovražne akcije proti narodni oblasti.

9. Drugo, izredno važno vprašanje, ki se v tem v zvezi, je nevarnost dveh napak, ki se danes v enakih meri pojavljata in prinašata veliko škodo v obnovi naše dežele. To je na eni strani lokalni partikularizem nižjih organov oblasti, na drugi strani pa birokratski centralizem nekaterih naših višjih organov oblasti. Ti napaki sta nevarni sovražniki vsakega načrta za enoten napor dežele pri izgradnji. — Partikularizem cepi naše sile, slabi končni učinek. Birokratski centralizem pa odtuja vse načrte in ukrepe oblasti od množic, jim daje kabinetni značaj in ostaja zato brez rezultatov. Narodna fronta se mora boriti proti enemu in proti drugemu. Biti mora činitelj stalnega zedinjevanja in priznavanja iniciative od spodaj. V svojem delu mora Narodna fronta dajati načrtno pomoč organizacijam, ki so v njej vključene. To velja tudi za take organizacije, kakor so delavsko-namščanski sindikati, mladinske zveze, protifašistične ženske organizacije, fizkulturne zveze, pa tudi za razne druge organizacije je treba ugotoviti, da je bila doslej pomoč in povezanost z njimi premajhna. Treba je, da se fronta zaveda važnosti teh organizacij kot činitelj mobilizacije množic v ureditvi nalog, ki so danes pred našimi narodi.

10. Da bi mogla Fronta izpolnjevati vse te napore, je potrebno, da se v njej vodi pravilna kadrovska politika. Vsakdo mora prevzeti nase te odgovornosti, ne glede na politično pripadnost. Na žalost je danes še zelo pogost primer, da so nekateri aktivisti Narodno-osvobodilne fronte prekomerno obteženi z delom, medtem ko drugi nimajo kaj delati. Taki primeri se dogajajo bodisi zaradi slabe organizacije dela, bodisi zaradi sektaške ozkosti. Dolžnost organizacij Fronte je, da čim prej odpravi take nedostatke. Treba je popolnoma izkoristiti vse kadre Fronte. S svojim članstvom v Fronti prevzemajo vsi ti tudi odgovornost za delo Fronte in odgovornost za delo oblasti, zato morajo sodelovati na vseh področjih obnove in gradnje naše dežele, pa tudi v politični aktivizaciji ljudskih množic. Po njihovem delu bodo ljudske množice ocenile vsakega posameznika.

11. Iz teh vzrokov je treba posvečati posebno pozornost aktivistom Narodne fronte. Aktivna enotnost Fronte je odvisna v prvi vrsti od teh aktivistov, od njihove medsebojne povezanosti, od njihovega medsebojnega sodelovanja in celo od skupnega vzgajanja v skupnem delu. Naša praksa v preteklosti nam je pokazala, da so od časa do časa se vršeci, čim čišči sestanki, konference, posvetovanja aktivistov Narodne fronte po okrajih, po okrožjih in po vseh krajih, izredne važnosti za uspešno delo na terenu, za krepitev enotnosti Fronte ne glede na njihovo politično pripadnost tudi izredno važna oblika v delu Fronte. Taki sestanki morajo dajati aktivistom odgovor na vsa tekoča vprašanja in morajo stalno odpirati pred njimi perspektivo splošnega razvoja. Samo tedaj bodo aktivisti mogli na terenu nastopati kot činitelji enotnosti, samo taki aktivisti bodo mogli kljub svojem različnemu političnemu prepričanju postavljati pred množice enake naloge.

Za dvig ljudskih množic

S težko narodno osvobodilno borbo so si ljudske množice priborile vse prave demokratične pridobitve. Prvič v zgodovini lahko danes govori primorski človek, ki je narodno svobodni in ima oblast v svojih rokah, o svobodi tiska, saj ima celo vrsto stenskih, žepnih, tedenskih in dnevnih časopisov. O svobodi besede, saj skoraj ni dneva, da ne bi bilo v naši Primorski neke mitega. O svobodi združevanja in udeleževanja, saj vse mrgoli širom Primorske v politični razgibanosti.

Seveda je bilo pri nas pod diktaturo fašizma precej drugače. O kaki politični vzgoji sploh ni bilo govora, saj so celo slovensko besedo in pesem hoteli popolnoma zatreti, ker so smatrali za nevarno svojim fašistično-imperialističnim ciljem. Za nas so bili vzgoja »battaglioni speciali«, zapori in Afrika. Pa tudi italijansko ljudstvo, ki ni navdušeno vzklakalo »E viva il Duce«, ki ni slepo krvavelo za fašiste po bojiščih, je bilo deležno le internacij, mučenj in pobijaškega streljanja.

Vse to pa so grofje in »črnostrajčniki« delali samo zato, da bi onemogočili delovnemu ljudstvu vpogled in poseg v politična dogajanja. Bali so se odkrite poštene besede, bali so se zdrave kritike delovnega ljudstva, ki bi prej ali slej razgalila vso umazano in koristolovsko politiko teh vladodržcev. Na dan bi prišli vzroki bede in pomanjkanja med delovnim ljudstvom.

Ljudstvo pa je ravno zaradi tega nasilja spregledalo in dvignilo glas upora proti tem povzročiteljem bede in gorja.

Sedaj smo res svobodni, sedaj imamo svojo ljudsko oblast, torej imamo vso možnost politične vzgoje najširših ljudskih množic. Izrabimo to v vsej danosti, onemogočimo, da bi nas še kdaj izrabljali razni vladodržci, torej spolitiziramo ljudske množice.

Navadimo se gledati vsa vprašanja, ki se nam v življenju pojavljajo, najprej in predvsem kot politična vprašanja. Samo tak način daje zdrav odnos in onemogoča nevarnost, da bi pri reševanju perečih vprašanj zajadrali v romantične sanjarije, katerih se poslužuje reakcija, da spele smeri glavnega hotenja ljudskih množic v stranske kanale.

Danes si ne delamo in si ne moremo delati nikakih utvar. Vsako stvar prikažemo tako, kot je v resnici, pa čeprav ni ravno rožnata, čeprav dobro vemo, da nam bo njena rešitev zadala mnogo truda in naporov. Ravno iz tega, iz te jasnosti pa črpamo sile, ob tem spoznanju si z lastnimi močmi kujemo blagostanje doma na lastnih tleh.

Kakor je bilo naše ljudstvo pod fašizmom odmaknjeno od političnega dela, tako moramo danes stremeti za tem, da se te množice spolitizirajo in pritegnejo v politično življenje, da bodo prav te in samo te množice nosilec politične miselnosti.

In na kakšen način bomo to dosegli?

Predvsem je treba v ljudskih množicah vzbuditi pozornost za vsa vprašanja, ki se pojavljajo v vsakdanjem življenju, dejansko jih pritegniti k reševanju teh vprašanj, zbuditi v njih zanimanje in čut odgovornosti zanje, da ne bodo mislili kot včasih, to bodo pa že gospodje uredili, ki se razumejo na to, politika ni za nas. Zbuditi je treba v ljudskih množicah občutek, da je prav od njih samih odvisno, kako si bodo uredili življenje na vasi, v okraju in tako dalje.

Šestnajst ur dnevno delajo

Danes se je odnos delovnega človeka do dela popolnoma spremenil. Danes vemo, da delamo v svoj prid, v prid delovnega ljudstva. Čim več bomo naredili, temveč bomo imeli. Nad nami ni več morečega strahu, kdaj bomo napolnili gospodarjem skladišča do vrha, da nam bodo dejali: »Ne potrebujem te več, pojdi!« Potrebe ljudstva so ogromne.

Dobro pa tudi vemo, da se bomo samo z delom rešili iz težav, v katere smo zabredli zaradi vojne. Samo delo nam bo pomagalo k jutrišnjemu lepšemu življenju.

In tega se Idrijčani v polni meri zavedajo. Ne beda, ne fašistični priganjanci, ampak porušeni domovi so priklicali naše delavce k vzornemu, požrtvovalnemu delu; tako na primer delavci v Idriji na lastno pobudo delajo 16 ur dnevno pri izdelovanju strešne opeke, da bi omogočili pre-

Javno, pred vsemi je treba razpravljati o vseh važnih vprašanjih dotičnega kraja, pa naj bo to gospodarsko ali kulturno vprašanje. Sami naj stavljajo predloge, kako bodo n. pr. popravili ceste, ali uredili vodnjake, kako bodo obnovili šole, kako naj se otroci v šoli poučujejo, kako bodo pomagali prizadeti družini, kako bodo skupaj obdelovali polja in vinograde, ker manjka delovnih moči in živine. To so čisto preprosti konkretni primeri pri reševanju katerih sodelujejo vsi in ne samo trije ali štirje vaški mogotci, ki so imeli svoj čas vso besedo na vasi. Ljudska sodišča, narodna zaščita, vse to so ustanove, kjer si bo ljudstvo z neposredno udeležbo, z razkrivanjem spekulativnih in izkoriščevalcev, z obsodbo slednjih, utiralo pot resnični ljudski demokraciji, ki edina more pripeljati vse narod v blagostanje.

Pri neposrednem delu za skupnost bodo dobile ljudske množice občutek, da je politično delo v resnici prešlo iz urok posameznikov na vse ljudstvo.

Poleg tega pa je treba na množičnih sestankih razlagati ljudem o političnem položaju doma in v svetu, o gospodarskih prilikah v drugih naprednih državah in vse pozitivne izsledke prilagoditi našim domačim razmeram.

Prirediti je treba razna poljudna poučna predavanja n. pr. o gozdarstvu, sadjereji, drugič zopet o zdravstvu, telesni kulturi, o negi in vzgoji otrok, ki so zlasti v nekaterih krajih nevarno socialno ogroženi. S tem bomo ljudske množice dvignili, jih pritegnili k sodelovanju; politizacija ljudskih množic se bo na ta način začela.

Pri tem delu pa nas bo brez dvoma močno podprlo naše časopisje, ki si mora utreti pot v slednjo vas, v zadnjo hišo na Primorskem. Ti naši časopisi so namreč polni politično vzgojnih člankov. Tem člankom je treba posvetiti mnogo več pažnje, kot smo jim jo doslej. Ti članki namreč vsebujejo vse bistvo našega dela in prizadevanja, kažejo smer naši politiki, so vodič ljudstvu preko težav in problemov, ki so trenutno najvažnejši, da se množice z njimi spoznajo in da pri njihovi rešitvi tudi aktivno sodelujejo. — Zato je nujno, da take članke beremo skupno na vaških sestankih ali pa na sestankih v mestu, da jih temeljito proučimo, da se z njihovo vsebino seznanimo prav vsi, kmetje, delavci, uradniki, žene, mladina, ker so ti članki namenjeni nam in so usmerjevalci naših teženj, naših dejanj. Poleg tega pa se moramo okleniti našega časopisja z ljubeznijo, ker je vse to, kar mi čutimo, mislimo, delamo, za kar smo krvaveli in trpeli, vsebina naših listov. Poleg tega pa so usmerjevalci našega dela za jutri in kot taki ne sodijo takoj drugi dan na smetišče ali ognjišče, ampak je nujno, da jih hranimo. Za splošno ljudsko izobrazbo pa imamo v čitalnicah na razpolago še brošure in knjige.

Primorci moramo posvetiti svoji politični vzgoji vso pažnjo, saj smo ravno mi 23 let živeli v okolju, ki je nasprotovalo naši miselnosti, našim narodnim čustvom, jih z vso silo zatiralo in nam ubijalo v glavo nekaj tujega, sovražnega in nesprejemljivega.

Ostali smo trdni — in se uprli ter dali žrtve za zlom tega nasilja.

Ni pa še pozabljena Bazovica in ne bodo pozabljene naše žrtve, dokler ne bo po vsej naši lepi Primorski donela svobodna pesem, svobodnega primorskega človeka.

Delavstvo v pravični borbi

19. septembra je bil sestanek poverjenikov Enotnih sindikatov in industrijskih kovinarskih delavcev tržaških podjetij, na katerem so razpravljali o nameravanem odpustu 4000 delavcev. Vodilni organi Mestnega odbora Enotnih sindikatov so pojasnili težave, ki so jih zastopniki sindikatov imeli pri razgovorih z zastopniki Zveze industrijev in razloge dosedanjih neuspehov. Od strani Zveze industrijev ni bilo mogoče doseči razumevanja za probleme obnove in za splošno težko stanje delavstva, ki je že itak izmučeno od vojnih grozot. Nato je zastopnik delavskega poudaril, da je potrebno imeti polno zaupanje v sindikalno vodstvo ter naj se ne podvzame ničesar na svojo roko, kar bi lahko škodilo razvoju dogodkov in uspehov Enotnih sindikatov. Prečitan je bil proglas delavstvu in meščanstvu, ki se glasi:

Kljub vsej dobri volji od strani delavcev in njihovih sindikalnih organizacij, da bi se dosegla ureditev problema obnove, so se delodajalci odločno uprli, izgovarjajoč se, da je obnova sprično materialnih težkoč nemogoča. Vzoredno s tem stališčem, ki ga je zavzel razred delodajalcev, se je razvila politična kampanja, katere ima namen dokazati, da ne dovoljujejo začetka obnove neke inozemske sile, kakor tudi stalni neredi, ki jih izjavljajo delavci. Vse to povzroča nesigurno uporabo kapitala. Oni s tem želijo ponovno vzpostaviti stanje starega državnega fašističnega aparata, ki naj bi ustvaril povoljne pogoje za uporabo kapitala. Na ta način se želi opravičiti s politično akcijo delovanje delodajalskega razreda in prikazati za odgovornega delavski razred za to, da ni dela. Z druge strani pa se pozivajo na izgovore nacionalističnega karakterja, da bi s tem udarili po delavcih in jih obtožili. Enotna akcija delodajalcev in njegovih političnih organov ima za cilj samo inseparabilno politično manever, ki naj bi dosegel dva smotara: razbiti enotnost za obstoj in delavsko emigriranje. Vses problem bi se hotel izvesti za obnovo v prostih mejah enostavnega odnosa med kapitalom in delom. Na ta način enostavno nečemu vedeti, da je bila ta vojna, v kateri se je prvenstveno borilo ljudstvo in da so vsi delavci z borbo v tej vojni priložili pridobitve, ki edino lahko jamčijo normalni in resnični razvoj gospodarske blaginje. Enotni sindikati so se postavili na jasno stališče: ne le, da se delavci ne smejo odpustiti, marveč je že sprično razdejati, ki ga je povzročila vojna, potrebno, da se vse sposobne delovne moči v polni meri zaposlijo. Ne rešuje se vprašanje z odpustitvijo delavcev in s podporami zaradi brezposelnosti, temveč nasprotno z obnovo naših tovarn, naših delavnic, naših porušenih hiš. Ne rešuje se vprašanje na ta način, da se odklanjajo naročila prijateljske sosedne sile, marveč se sprejmejo vsa naročila, kolikor se nam poverijo.

Odločno zahtevamo, da dobi delavstvo — enako kakor delodajalci — v pogled v obči obrat podjetja tako, da bodo lahko aktivno prispevali k rešitvi posameznih vprašanj in kontrolirali obče poslovanje. To pravico so si pridobili največ tedaj, ko so postavili na kocko svoj lastni obstoj in branili z orožjem v rokah svoj krah. Hočemo, da se spoštuje ljudska volja. Zahtevamo, da se zaradi obče blaginje takoj prične obnova, ker bo le tako mogoče najti pot do ureditve, kakor jo zahtevajo delavske množice. Delavci, brani mo pravico do življenja in pričimo takoj z obnovo!

Proglas je bil soglasno sprejet od zbora poverjenikov, ki je obenem enotno potrdil ves postopek vodstva pri njegovih razgovorih z delodajalci.

★

Pod naslovom »Prebivalstvu Trsta in Julijske krajine« je Izvršni odbor SIAU naslovil proglas na delovne množice vse Julijske krajine, ker so lastniki tržaških podjetij napovedali množične odpuste delavstva v Trstu, da bi s starimi, preizkušenimi metodami, kot so brezposelnost, pomanjkanje in beda pollačili in strli delavstvo in tako omogočili svojemu kapitalu absolutno oblast in neomajno izkoriščanje delovnega ljudstva. Iz tega jasno diha, kam pelje ljudske delovne množice ljudstvu vsiljena, na fašističnih zakonih osnovana oblast, ki je zamenjala ljudstvu nasilno vzeto pravo ljudsko oblast, ki je res edina sposobna mobilizirati tako in-

dustrijo, kakor delovne množice na polju obnove, tiste obnove, ki naj nas končno dovede do prave blaginje, za dosego katere smo se borili in se bomo borili.

Poleg tega pa se jasno vidi, da samo iz ljudskih množic, iz naporov in idealov tega ljudstva vzrasla politična formacija predstavlja edino pravo zastopnico ljud-

Prebivalstvu Trsta in Julijske Krajine

Danes, po tako strašni, uničevalni vojni, ko se po vsej Evropi delajo načrti za obnovo industrije in gospodarstva, ko so posamezne države, kjer je ljudstvo vzelo vodstvo države v svoje roke, dosegle velike uspehe v obnovi in normalizaciji gospodarskega življenja in kjer primanjkuje delovnih sil za še hitrejšo obnovo in zadovoljitev vseh potreb, grozijo nekateri lastniki tržaških industrijskih podjetij z množičnimi odpusti delavstva. Napovedani odpusti vodijo v popoln gospodarski zastoj Trsta in s tem vse pokrajine. Odpusti ne bi povzročili brezposelnosti in pomanjkanja samo v delavskih vrstah, temveč bi vplivali na vse gospodarsko življenje Trsta in celotne Julijske krajine. Z zastojem največjih tržaških industrijskih podjetij bi prenehala obratovati še ostala manjša podjetja in bi s tem povzročila zastoj celotne industrije. Trpela bi obrt in trgovina, uradništvo bi se znašlo na cesti, kmečko ljudstvo ne bi moglo uspešno vnovčevati svojih pridelkov, skratka: odpusti pomenijo brezposelnost in pomanjkanje vsega najnujnejšega za življenje za celotno prebivalstvo Trsta in Julijske krajine.

Gospodje lastniki podjetij, ki nameravajo izvršiti množična odpustanja delavstva, opravičujemo svoje namere z dejstvom, da ni na razpolago obratnih sredstev, da ni surovin, da ni pogonskih sil itd.; trdijo, da ni naročil, da nimajo dovolj kapitala, v kolikor ga pa imajo, da jim financiranje tržaških podjetij ne nudi danes nobenega jamstva. Dejansko so to samo izgovori, za katerimi se skrivajo preračunani, zločinski naklepi.

Ko je jugoslovanska armada osvobodila Trst in Julijsko krajino, je nova ljudska oblast, zgrajena na razvalinah fašističnega upravnega aparata, takoj podvzela vse možne ukrepe, da pozivi tržaško industrijo, zaposli delavstvo in tako ustvari pogoje za gospodarsko blaginjo vse Julijske krajine; posredovala je dogovor med jugoslovansko vlado in tržaškimi industrijskimi podjetji, ki bi za najmanj dve leti zagotovila polno obratovanje in zaposlitev vsega delavstva. V tem dogovoru je jugoslovanska vlada zagotovila tržaški industriji potrebne surovine, pogonska sredstva in celo denarne kredite. Ko je zavezniška vojska zasedla del Julijske krajine in Trst z njegovo industrijsko cono, je bila, na žalost narodni oblasti odvzeta vsaka izvršna oblast ter ponekod od zgoraj postavljena nova upravná oblast na osnovi starih zakonov iz pred 8. septembra 1943. leta. Lastniki tržaških podjetij, ki jim ljudska oblast in njeni ukrepi v korist delavstva niso všeč, kakor jim ni všeč, da bi ljudska, demokratična Titova Jugoslavija, ki je dosegla v obnovi zavidanja vredne uspehe, ki ne pozna brezposelnosti in kjer se gospodarsko stanje načrtno normalizira, upravljala tudi tržaško industrijo, so izkoristili to izpremenjeno stanje in niso izvršili dogovora z jugoslovansko vlado; nasprotno, izzvati hočejo gospodarsko krizo z vsemi njenimi posledicami: brezposelnostjo, pomanjkanjem itd., tako, kot že delajo v Italiji. Na ta način skušajo razbiti enotnost delavskega razreda, kot nosilca ljudske demokratične oblasti, in s tem oslabilo demokratične sile sploh, da bi lahko nemoteno uvajali stare, fašistične zakone in tako omogočili svojemu kapitalu absolutno oblast in neomajno izkoriščanje delovnega ljudstva.

Po vsem tem je torej jasno, da so napovedani odpusti samo politični manever reakcije, ki ji gre za to, da bi se strle demokratične sile Trsta in Julijske krajine in da bi se našemu ljudstvu odvzelo vse s krvjo dosežene pridobitve dolgoletne narodno-osvobodilne borbe. Izgovori, da ni naročil in surovin (ko bi jih lahko v dovoljni meri dobili od Jugoslavije), da kapital ni siguren (ko pa je s polno paro delal do zadnjega dne nemške okupacije) itd., so samo zločinski poskusi prevariti na-

štev. tako v dnevih sonca, kakor viharja in da je ona edina poklicana, da rešuje vsa vprašanja, ki danes udarjajo ob ljudstvo, na takih osnovah, ki so v stanju zagotoviti demokratične pravice, zboljšanje gospodarskega stanja in dosego srečne blaginje delovnemu ljudstvu. To je ponovno dokazala SIAU s tem proglasom:

še ljudstvo in ga odvrniti od spoznanja pravih ciljev teh reakcionarnih podjetnikov. Vso to akcijo pa spremlja preračunana, nacionalno-šovinistična propaganda, ki ima namen izbrabljati narodna čustva v svoje temne namere.

Opozarjamo vse prebivalstvo Trsta in Julijske krajine, da bi zločinski naklepi reakcije ne prizadevalo samo koristiti delavstva, ampak celotnega prebivalstva naših krajev. Zato pozivamo vse politične stranke, vse množične antifasistične organizacije, vse poštene ljudi Trsta in ostale pokrajine pod zavezniško vojaško upravo, da z vsemi močmi podprejo upravičeno borbo našega delavstva, ki je obenem borba nas vseh. Zahtevamo od vseh industrijskih podjetij, da prenehajo z vsakršnim odpustom delavstva, da pristopijo takoj k obnovi tržaške industrije, ki ima vso možnost in zato dolžnost, da razvije do najvišje mere svojo produktivnost in tako zboljša gospodarsko stanje našega že tako težko prizadetega prebivalstva. Zahtevamo od zavezniške vojaške uprave, da ukrene vse, da bodo na razpolago potrebna sredstva za obratovanje tržaške industrije in da z določnimi ukrepi prisili tiste lastnike industrijskih podjetij, ki hočejo sabotirati produkcijo in tako izzvati gospodarski kaos, da dajo ves kapital, ki ga prav gotovo imajo, na razpolago za obratovanje podjetij; obenem pa tudi zahtevamo od zavezniške vojaške uprave, da prisili lastnike tržaških industrijskih podjetij k izvajanju dogovora z jugoslovansko vlado, ki v veliki meri omogoča poživitev naše industrije in zaposlitev vsega našega delavstva, skratka: zahtevamo vse potrebne ukrepe, ki bodo omogočili poživitev naše industrije in s tem celotnega gospodarstva ter tako omogočili boljše življenjske pogoje vsemu našemu ljudstvu. To je naloga in dolžnost vseh odgovornih činitelev.

Pozivamo vse delavstvo, da vztraja v svoji pravični borbi, ki je obenem borba nas vseh; zagotavljamo mu vso svojo podporo, ki mora biti podpora vsega prebivalstva Trsta in Julijske krajine.

Trst, 21. septembra 1945.

IZVRŠNI ODBOR SLOVANSKO-ITALIJSKE ANTI-FASISTICNE UNIJE JULIJSKE KRAJINE.

★

Kako nevedrno je gospodarsko stanje v Trstu in v predelih Julijske krajine, ki so pod zavezniško vojaško upravo, ker skuša sobični privatni kapital pripraviti ob kruh zavedno delavstvo in nameničinstvo vprav pred pričetkom zime, in kako tesno so povezane z delovnim ljudstvom vse politične organizacije, ki so podprle zahteve ljudstva, pa jasno priča spomenica, poslana zavezniški vojaški upravi:

Zavezniški vojaški upravi

ALFRED C. BOWMAN

polkovnik J. A. G. D.

višji častnik za civilne zadeve.

Zakoniti predstavniki strank: Partito d'azione, krščanske demokracije, liberalne in socialistične stranke v sestavi CLN-a ter komunistične partije in OF kot osnovnih organizacij SIAU-ja, vam pošiljajo sledečo spomenico: Zakoniti predstavniki strank: partito d'azione, krščanske demokracije, liberalne in socialistične stranke v sestavi CLN-a ter komunistične partije in OF kot osnovnih organizacij SIAU-ja, so sestali v Trstu dne 21. septembra, da proučijo položaj, ki je nastal sprično odredbe o odpustu s dela tisočev delavcev iz Trsta in pokrajine, ki se deloma že izvaja. Po presoji posledic, ki bi nastale zaradi te težke odločitve, so sklenili, da podprejo sedanjo akcijo Enotnih sindikatov in Sindicati Giuliani z namenom, da dosežejo:

dragocen je bil nekdanji naš miting in kaj vse je nudil našim ljudem. Bili so časi, ko je ljudstvo pogrešalo našega čtiva bolj kot vsakdanji kruh, ko je bilo vprašanje, kako priti do novic, zaradi neprestanega okupatorjevega prežanja, ponekod skoraj nerešljivo. In vendar ga je bilo treba rešiti. Rešil ga je naš miting. Miting je bil tedaj edino propagandno sredstvo. Na mitingu si zvedel za politični položaj, zvedel si o poteku osvobodilne borbe, in še to in ono, kar ti je vtilo novih moči.

Za tak miting so ljudje radevolje žrtvovali svoj dragoceni čas, tvegali življenje in bli, če treba, ure in ure daleč skozi zasede v drugo vas. Tak je bil naš miting še pred meseci.

In danes? Kakšni so naši mitingi danes, ko smo svobodni in se nam ni treba bati vpadov pobesnelih okupatorjevih band, ki so nekdanj tolikokrat motile naše kulturne prireditve? Kakšni so naši mitingi v času, ko imamo v pomoč i politične i kulturno-prosvetne delavce? V času, ko se

1. takojšnji preklic odredbe o odpustu delavcev, in sicer v roku do 24. ure v nedeljo 23. t. m.;

2. ustanovitev »Conegskega gospodarskega sveta« pod vodstvom Zavezniške vojaške uprave, v katerem naj bi sodelovali predstavniki gori imenovanih političnih organizacij, sindikalnih organizacij delodajalcev v svrhu koordinacije in krepitve gospodarske aktivnosti v okviru zasedenega ozemlja;

3. da se v vseh podjetjih ustanovi »splosni svete«, ki naj ga delavci svobodno izvolijo v svrhu sodelovanja pri poslovanju podjetij v skladu z direktivami »Conegskega gospodarskega sveta«.

Zakoniti predstavniki gornjih političnih organizacij zahtevajo, da zavezniška uprava izpolni vse svoje obveze, ki sledijo iz njenih specifičnih vladnih funkcij v coni, ki jo upravlja, in da takoj podvzame ukrepe, bodisi z mobilizacijo privatnega kapitala, bodisi s tem, da omogoči pritek novega kapitala iz-

ven zasedenega ozemlja, bodisi pa predvsem z direktno intervencijo, da tako zagotovi nepretrgano delo vsem podjetjem v Trstu in pokrajini in s tem spravi v takojšen tek delo za obnovo.

Sledijo podpisi.

★

Obenem pa so te politične skupine pozvale na osnovi čuta solidarnosti vse delovne množice in sploh vse prebivalstvo, da podpro zahteve direktno ogroženega delavstva, saj je preko njega ogroženo vse pošteno prebivalstvo, in s tem dokazale, da bodo tudi tokrat korakale ob strani delovnih množic, dokler zavezniška vojaška uprava ne bo ukrenila vsega potrebnega, da se pristopi z vso resnostjo k gospodarski obnovi mesta in dežele. Ker pa niso našli ključ delavstva niti političnih organizacij razumevanja, je stopilo delavstvo onkraj demarkacijske črte v stavko.

Kako je z našo šolo onstran »modre črte«

19. septembra je slovenska delegacija, ki je zastopala Slovence vseh mestnih tržaških okrajev, izročila spomenico slovenskih staršev polkovniku Bowmanu. Le-ta je napotil delegacijo k šolskemu referentu pri anglo-ameriški vojaški upravi poročniku Simoniju, ki je delegacijo sprejel. Vsa okraj je predložil svojo protestno spomenico s podpisi staršev, ki zahtevajo, da se prične pouk italijanščine v slovenskih šolah v tretjem razredu in ne kot je odrejeno že v prvem razredu, da se mora v slovenskih šolah poučevati poleg italijanščine zgodovine tudi slovenska in da se zahteva popolna čistka učiteljev in in upraviteljev šol. Poročnik Simoni je izjavil, da se strinja s prvima dvema točkama spomenice, kar pa se tiče čiščenja med učitelji, se ni popolnoma strinjal s predloženo spomenico. Poudaril je, da epuracija ni odvisna od njega, temveč od policije, on lahko dostavi samo njihove predloge, ki pa morajo biti utemeljeni z dokazi. Omenil je, da je težko protestirati proti onim, ki so že na svojih položajih in katere je policija že odobrila. Poročnik Simoni je predlagal, da pošlje ljudstvo nov seznam učiteljev. Delegacija je poizvedovala tudi glede knjig, ki se bodo uporabljale v šolah, ter izvedela, da so bile knjige naročene v Jugoslaviji.

Protestna zborovanja staršev zaradi šol

Te dni se je vršil roditeljski sestanek v vasi Lonjer pri Trstu. Udeležili so se ga tudi občani iz vasi Katinare. Zbralo se je nad 200 ljudi.

Priprave na prvi občni zbor Slovenske prosvetne zveze

Kot je bilo že javljeno, se bo vršil 7. oktobra t. l. občni zbor Slovenske prosvetne zveze za Primorje in Trst in obenem slavnostna prireditev. Da bodo na tej prireditvi v resnici nastopile najboljše skupine in posamezniki, smo sklenili izvesti tekmovanje med prosvetnimi društvi in okrožnimi odbori.

Slavnostna večerna prireditev 7. oktobra t. l. bo pokazala vsej javnosti, na kakšni višini je naša ljudska umetnost, katero je narod sam skozi stoletja ustvarjal, jo nosil v srcu, in katere ni moglo zatreti najhujše fašistično nasilje. To umetnost je za časa krvave narodno osvobodilne borbe narod v najtežjih okoliščinah negoval in gojil ter je izšla iz nje bogatejša kot kdaj poprej.

Priprave za tekmovanje, ki se bo zaključilo 30. t. m. z nastopom

društev in posameznikov pred komisijo in zastopniki Slovenske prosvetne zveze, so že v teku.

Pevski zbori za to tekmovanje ne pridejo v poštev, pač pa naj se javijo pevci in pevke solisti, godbeniki (violina, klavir, saksofon itd.), skupine, ki izvajajo simbolične vaje, zborne recitacije, deklaracije in igre. Pri igrah naj se ne študirajo novi programi, pač pa dobro predelajo že naštudirana dela.

Duh tekmovanja mora zajeti vsa kulturna društva in vsakega njihovega člana ter vse primorsko ljudstvo.

Kratek čas nam je odmerjen, lotimo se dela z našo že tolikokrat dokazano borbenostjo.

Vse mitinge, vse prireditve samo »Za našega dijaka«

kega cilja! In če bomo razumeli stvar samo tako in nič drugega, bo tudi kulturna raven naših mitingov višja, kot se je sicer razpasla zadnje čase navada. Ne bo več tako zvanih »mitingov«, ki bi jih brez škode lahko imenovali z njihovimi prvimi imeni: cirkus, otroški ringaraja, ljudska veselica, prosta zabava s plesom... Ne bo več mitingov brez političnega govora, ki bi moral dati prireditvi glavni poudarek, ne več osladnih in nesmiselnih prizorov, primernih cirkuski predstavi. Celoten program bo skrbno izbrani in prav tako skrbno izvajati.

Tako bo naš miting dobil svoj nekdanji smoter. S svojim pravilnim političnim programom, s svojo visoko kulturno stopnjo bo znova postal to, kar mora postati: mobilizator ljudskih sil za našo zmago na političnem, gospodarskem, socialnem in kulturno-prosvetnem polju. Kot naše zrcalo in naš kažipot bo postal veren odraz tega, kar smo in kar hočemo biti, Ziva.

KULTURA

Naš miting

Bilo je lanskeja februarja v Slovenski Benečiji. V večnih pohodih preko strmih beneških klancev in globeli je naša XXX. divizija obiskala malone slednjo beneško vasico, smelo premagujoč kilometre polji od Kolovrata in Matajurja preko Nadiže vse tja do visokih vezjavskih gora. Akcije in pohodi in pohodi in akcije, vmes pa mitingi, naši partizanski mitingi... Mrko, nezaupno so nas sprva gledali Benečani. Okna in vrata so zapirali pred nami, ki smo trudni, neprespani in lačni pod noč prispeli v vas. Ko pa se je med reznimi, stisnjenimi beneškimi hišami oglasila harmonika in je iz suhih grl zadonel naša pesem, je izginilo nezaupanje, kot skopni sneg v pomladanskem soncu... Okna in vrata so se odprla na stezaj, iz hiš so prihajali ljudje in poslušali. Izpregovorjena je bila beseda, za njo čruga, tretja in nič

več si nismo bili tučji... Priredili smo prvi, drugi miting. Z vsakim je padla ena od sten, ki so stale med nami in njimi. Slednja beseda, deklaracija, pesem, slednji prizor s praga partizanskega mitinga se je vtisnil globoko v ljudski spomin. Saj ni moglo biti drugače. Saj je bila sleherna točka sporeda veren odraz tega, kar smo želeli ljudem prikazati: našo borbo in njihovo trpljenje, iz katerega smo jim s puško v roki kazali izhod... Samo mesec dni in Benečija je bila naša.

In tako je bilo večji del povsod. Povsod so ljudje z veseljem hiteli na naše mitinge, ker so našli na njih to, kar so iskali: moralno oporo za nadaljnjo borbo, politično in kulturno izobrazbo, in slednjič zdravo razvedrilo.

Zamislimo se samo za nekoj mesecev nazaj, pa bomo videli, kako

Od tedna do tedna

Doslej je svet zunanjih ministrov v Londonu vodil razgovore o mirovni pogodbi z Italijo ter je v zvezi s tem sprejel poročilo jugoslovanske delegacije, ki ga je prebral njen vodja ministrski podpredsednik Edvard Kardelj.

Podrobne predloge o meji med Italijo in Jugoslavijo in o Trstu samem bodo izdelali namestniki vseh petih zunanjih ministrov, kakor tudi podrobnejše načrte mirovnih pogodb s Finsko, Romunijo in Madžarsko. Ves svet nestrpno pričakuje končnega izida teh pogovorov in je mnenja, da bo mirovna konferenca uspela odigrati tisto velevažno zgodovinsko vlogo le tedaj, če bodo zunanji ministri v polni meri upoštevali sklepe in določbe krimske in potsdamske konference, ki so ojačali tako vojaško kot politično zvezo Velikih treh zaveznikov in vse protihitlerjevske koalicije in tako omogočili poraz fašistične Nemčije in njenih zaveznikov. To se pravi, da je tako kot v času vojne tudi sedaj pri vprašanju povojne ureditve sveta važno nadaljnje sodelovanje veselih, če hočemo utrditi mir med narodi.

Mednarodna reakcija, ki je zlasti na vzhodu in jugovzhodu Evrope izgubila tla, poizkuša z ustanavljanjem nekakšnega zapadnega bloka rušiti enotnost velikih zaveznikov in s tem preprečiti ali vsaj spremeniti potek londonske konference. Kakor pa izgleda, je ideja zapadnega bloka povsod in tudi v Franciji, kjer se je porodila, naletela na odločen odpor ljudstva, ki si želi miru in poštenega življenja.

Londonška konferenca zunanjih ministrov stoji pred kopico težkih in zamotanih vprašanj. Postavljajo se temeljni novi Evropi, rešiti je treba vse polno mednarodnih političnih in gospodarskih težav, poleg tega je treba rešiti tudi vprašanje mirovnih pogodb s prejšnjimi hitlerjevskimi pomagači. Za vse te težave svetovna reakcija dobro ve in zato je uporabila vse svoje sile za razbijanje konference, kar pa ji ne uspe. To dokazuje besede ministrskega podpredsednika Jugoslavije Edvarda Kardelja, ki je zapisal: »Udeležili smo se konference in smo na sejah iznesli svoje mišljenje. Z večerajšnjim sklepom ministrov zunanjih zadev petih veselih je bil že narejen korak naprej.«

Jugoslovanska delegacija pod vodstvom tov. Edvarda Kardelja je najmočnejša in najbolj pripravljena delegacija, ki jo je kdaj koli poslala Jugoslavija na mednarodne pogovore. S seboj je prinesla tudi dovolj dokaznega materiala, s katerim bo lahko podprla upravičene zahteve primorskega ljudstva, tako slovenskega kot italijanskega in tudi narodov Jugoslavije po priključitvi Istre, Trsta in Primorja k demokratični federativni Jugoslaviji.

Zahteve Jugoslavije po Trstu in Primorju so v celoti podprle vse demokratične sile sveta. Trst bo brez dvoma izpit, oziroma preizkusni kamen za napredek in demokracijo, katerega pa je Jugoslavija v 40 dneh zasedbe Trsta že z odličnim uspehom prestala. Poleg zahtev, ki jih je tovariš Kardelj predložil svetu zunanjih ministrov, je tudi poudaril, da ima jugoslovanska vlada poseben načrt, ki bo omogočil Trstu pod jugoslovansko upravo vse pravice posebne federalne enote. To se pravi, da bo Trst v Jugoslaviji lahko sestavil iz demokratično izvoljenega parlamenta svojo vlado, ki bo samostojno upravljala Trst. V skupščini narodov pa bo prav tako imel 25 poslancev, kot vsaka druga federalna enota zvezne Jugoslavije.

Medtem ko se tu določajo meje nove Evrope, pa se v Lüneburgu izvajajo druge določbe teheranske konference. Prišel se je proces proti Fricu Kramarju — »belsenski zverci« in njegovim 48 sodelavcem, ki so krivi smrti tisočev, ne tisočev, milijonov nedolžnih, ki so kot žrtve pobesnelega fašizma postali še žrtve njihovih podlih, zverinskih, sadističnih duš. Stiri milijone sežganih ljudi samo v Aswjezinu je dovolj strašna obtožnica za vse fašistične zločince, za vsa mučenja, stradanja in pretepanja pa so osebno odgovorni oni, ki so bili vodje posameznih taborišč. Taki izvržki morajo biti in bodo brezobzirno kaznovani.

V Bolgariji so sprejeli sklep, da se izvedejo volitve v Narodno Sobranje 18. novembra t. l. To je nov dokaz notranje urejenosti in moči nove Bolgarije, ki združena v »domovinski fronti« uspešno dela za na-

predek ljudstva. Obenem poročajo iz Bolgarije, da so bili pomiloščeni in puščeni na svobodo nekateri bolgarski politiki, ki so sodelovali z okupatorji.

Bolgarski rojaki iz Amerike pošiljajo iz množične konference, prirerene v proslavo obletnice »Domovinske fronte« narodni vladi Bolgarije iskrene pozdrave in končujejo svojo brzojavko z besedami: Vsi poštteni in rodoljubni Bolgari v Ameriki so z vami in vam želijo uspehov pri uničenju zadnjih ostankov fašistov in izdajalcev. Živela nova demokratična Bolgarija!

Se prav posebno važno pa je dejstvo, da je sovjetski opolnomočeni minister in izredni poslanik v Bolgariji Stepan Pavlovič Keršanov dne 18. t. m. predal svoja poverilna pisma bolgarskim namestnikom. S tem dejanjem je še bolj podkrepljena prijateljska vez med bolgarskim in sovjetskimi narodi.

Ves politični razvoj na Balkanu jasno kaže utrjevanje demokratičnih sil v Romuniji, Madžarski, Bolgariji in zlasti še v Jugoslaviji. Grčija pa, ki je po mnenju mednarodne reakcije edina demokratična sila na Balkanu, z vso krutostjo preganja poštene in miroljubne državljane kot nevarne elemente.

Središče vsega političnega življenja v Jugoslaviji so veliki shodi in manifestacije ljudstva, na katerih javno zahteva priključitev Istre, Trsta in vsega Primorja k demokratični Jugoslaviji. Iz zborovanj, ki jih prireja vsako mesto, vsaka vas, pošiljajo brzojavke »svetu zunanjih ministrov v Londonu. Množične organizacije OF, ZMS, AFZ, ESZDNI, delavci posameznih podjetij, rudarji, izobraženci, nameščenci in zadnja požgana vas visoko v hribih Slovenije, Bosne in Crne gore, vsi so enotni v zahtevi: Trst je in mora biti naš! Mi smo ga osvobodili, naši ljudje prebivajo po vsej Julijski Krajini!

V ostalem pa se vrše množična volilna zborovanja po vseh krajih Jugoslavije in povsod se ljudstvo enotno in navdušeno izraža za listo Ljudske fronte Jugoslavije za njenim nosilecem maršalom Titom.

OF Slovenije je te dni objavila predlog kandidatov in namestnikov za volitve v »Dom narodov«, kjer bi zastopali slovenski narod v bratski skupnosti z ostalimi narodi Jugoslavije. Med predlaganimi kandidati so slovenski umetniki in kulturni delavci, med njimi so delavci in kmetje, ki so se s puško v roki borili za svobodo in združenje slovenskega naroda. Vsi kandidati so ljudje, ki so svojo ljubezen do domovine in zvestobo do borečega se naroda dokazali po ječah, koncentracijskih taboriščih, po slovenskih hribih in gozdovih.

Volilni proglašili Ljudske fronte Jugoslavije, volilni proglaš Samostojne demokratske stranke, volilni proglaš osrednje mladinske organizacije Jugoslavije USAOJ-a, vsi prikazujejo uspehe enotne volje narodov, vsi poudarjajo potrebo po skupnem enotnem delu vseh za lepše življenje vseh poštenih državljanov.

V Ljubljani se te dni vrši prvi kongres Enotnih sindikatov delavcev in nameščencev Slovenije, ki bo pokazal uspehe dosedanega dela in si začrtal pot, po kateri bo delavski razred hodil v bodoče. Vsa mogočna armada delavskega razreda spremlja potek prvega kongresa slovenskih delavcev, ki bo manifestacija žive vezi z ostalim delovnim ljudstvom pri obnovi in graditvi domovine. Poleg nove Jugoslavije na znotraj pa se vrše sodne razprave proti izdajalcem narodov Jugoslavije, ki so krivi toliko nedolžnih žrtev, ki so krivi opustošenja in razdejavanja, ki jih je izvršil okupator, kateremu so neposredno pomagali pri vršitvi teh grozodejstev. V četrtek, 13. t. m. se je pričela pred vojaškim senatom Vrhovnega sodišča demokratične federativne Jugoslavije razprava proti 34 višjim oficirjem Pavehčeve vojske. Med obtoženci je 16 generalov, 13 polkovnikov in 5 podpolkovnikov. Danes kliče narodna pravica tiste, ki so požigali bolnice in ubijali ranjence.

V skladu s pojmovanjem pravičnosti, v skladu z načeli pravičnosti, v skladu z zavezniškimi predpisi, izdanimi v tej vojni, izdanimi v teku borbe naših narodov in našega parlamenta, v tej deželi in prostora za izdajalce našega naroda in zato je dolžnost sodišča, da umiči fašizem in njegove korenine, kjer koli se nahajajo. — S temi besedami je zaključil javni tožilec Malovič svojo 27 strani dolgo obtožnico proti zločincem in morilcem velikega fašističnega kova.

Primorski pionirji

Primorski pionirji na oddihu.

Sedaj se pri nas zelo malo ali nič ne govori o pionirjih. Nihče se ne briga zanje, za naše najmlajše. A medtem žive in se trudijo primorski pionirji dalje in dosežajo take uspehe, da bi že davno zaslužili malo več pozornosti.

Ze v času okupacije so ustanovili po vaseh svoje organizacije in pomagali v borbi. Zato so idrijski pionirji vršili dan na dan listkovne akcije in prenašali municijo na postojanke. Celo nemškimi oficirjem so jemali revolverje iz za pasu, medtem ko so se zabavali. Na osvobodjenem ozemlju pa so nabirali sadje in ga nosili v bolnišnice. Pionirji ajdovskega okraja so kar tekmovali med sabo, kdo bo nabral več sadja za bolnike. Formirali so se v čete, ki so jim poveljevali komandirji in se vzgajali v vojaškem duhu, kot je takrat zahteval čas. Se danes hranijo municijo, lesene puške in mitraljeze iz dobe okupacije in nastopajo z njimi ob slavnostnih prilikah. Tako so pionirji v času borbe mnogo pomagali naši vojski in bili važen činitelj v borbi proti okupatorju. Po osvoboditvi pa so se pogojji spremenili, treba je bilo nameriti vse napore v obnovo naše dežele. Pionirska organizacija pa je še vedno obdržala svoj vojaški značaj in tako ni bila več v skladu s časom, odtegnala je pionirje od pravega dela in od šole. Zato je to povzročilo marsikako kritiko s strani staršev. Vzrok temu pa je bil v tem, da je mladina pionirske organizacije zanemarila, da se zanjo ni več brigala. Prepričani so bili samim sebi in vendar so v marsikaterem okraju čisto samoiniciativno prišli na novo delo. Prišli so zbirati staro železo in raznašali literaturo. V grgarskem in ajdovskem okraju se vedno pripravljajo, kdo bo raznesel več časopisov. V postojanskem okraju so pionirji samo v Smihelu nabrali 50 kg čaja za BK. Vendar pa ne najdejo niti v tamošnjih oddorih zadovoljivega razumevanja in upoštevanja; pa menda ne pozabljamo, da so ravno pionirji naša bodočnost!

V koprskem okraju pa so pionirji dali iniciativno za popraviljanje raztrganih cest in odstranjevanje ruševin. Tako so v Gabrivičih začeli obnavljati cesto in nato priregnili še žene in mladino k obnovi, v Cezarjih pa so sami popravili raztrgano cesto. Na Vipavskem in Ajdovskem pa so pomagali pri trgatvi. Določili so, koliko mora vsak obrtnik in vzpodbujali drug drugega k delu. Mnogi so napravili dvakrat več kakor so doložili. Druge pomagajo pri košnji in pri žetvi. Na Ajdovskem je pionirska četa iz Podrage pobirala klasje po strniščih — za vojsko.

Pionirji iz Idrije, ki jih vodi Hajnec Mohorovič, ki je vedno prvi pri delu, pa so menda od vseh najboljši. Vse to nam zgornjo priča, kakšno voljo do dela imajo naši najmlajši, in mislimo si lahko, kaj bi pomenili, če bi bili vsi organizirani in začeli z delom skupno in ne samo ponekod. Ti pionirji so odkrili novo tirišče za svoje delo. Samo na pomoč jim mo-

rajo priskočiti vse množične organizacije, zlasti pa ZMS in AFZ, da bodo pionirji tudi v dobi obnove tako važen faktor kakor so bili v času borbe.

Pri delu jih vodi visoka patriotična zavest in vdanost genialnemu vodji jugoslovanskih narodov tov. Titu. Tako je dvannajstletni nač. čete iz Studenega (postojanski okraj) tov. Andrejček na okrajni konferenci pred tisoč pet sto ljudmi izjavil: »Mi vsi smo Titovi vojaki in ne bomo nikdar dali nikomur Primorske.« Navadno sodelujejo s svojimi točkami na raznih mitingih, ponekod pa celo prirejajo čisto svoje mitinge, kot na primer četa iz Pripeči pri Ravnici (grgarski okraj). Četa iz Podrage, ki je najboljša in najstarejša četa v ajdovskem okraju, pa je celo zložila simbolično fizkulturno vajo »Od Jadrana čolnič plava«, ki jo krasno izvajajo v gibi nog in rok. Najbolj pa so se v tem pogledu razvili idrijski pionirji, ki imajo svoj gradbeni krožek pod vodstvom učitelja tov. Klemenčiča in Lavre Medvedčeve in igrajo tudi nogomet, ki je med njimi zelo priljubljen. Vsi bi se radi učili in študirali in se priložujejo, da ni knjig. Na Ajdovskem zlasti pionirji iz Podrage venomer prosijo za knjige, ki jih ni, in povprašujejo, kdaj bosta izšla »Ciciban« in »Pionir« zanje. Radi bi se učili, telovadili, nastopali na prireditvah, samo učenih moči je malo. Dobrih učiteljev manjka. Visoko so razvili kritični duh in znajo ločiti dobroga učitelja od slabega. Če so njihovi vzgojitelji dobri, so jim vdani in se jih oklepajo. Tako so pionirji iz Podrage (Ajdovsko) izjavili, da naj pride k njim vendar nazaj tista učiteljica, ki jih je učila leta 1943 na osvobodjenem ozemlju. Rekli so, da bodo pisali na ministrstvo, naj jo pošljejo k njim, ker je sedaj šolska nadzornica v Crnomlju. Nad

učiteljico, ki jih je sedaj učila, se pa priložujejo, češ: »Če bo šlo tako naprej, ne bomo več hodili v šolo. Vse drugo nas uči, o Titu in o partizanih pa nam nikoli nič ne pove.« Takšni vidite so primorski pionirji. Delavni in samoiniciativni so celo drugim masovnim organizacijam lahko za vzgled, kadar je treba domovinsko ljubezen, s katero so prežeti, prelivati v dejanja. Začeli so se udeleževati prosvetno, želijo se učiti in tako ostati dobri sinovi svoje domovine, samo dobrih učiteljev je premalo, zato se obračajo pionirji na ljudsko oblast, da jim pošlje dobrih učiteljev. Tako si sami utirajo novo pot, grade si svoj lik pionirja, ki ne mrzi več šole, temveč jo ljubi. S tem pa so naši najmlajši tudi pokazali razumevanje za novi čas in začeli razvijati svojo organizacijo v novo smer, vzgajati se za dobre in pametne delavce in prihajati iz čisto vojaške v vzgojno organizacijo. Da pa bo pionirska organizacija res to, kar bi morala biti, pa jim mora zlasti mladina povesčati mnogo pažnje in skrbeti zanje ter jim nuditi vso pomoč. Filip

Razpis tekmovalnega natečaja

Priljubljeni odbor slovenske prosvetne zveze za Primorje in Trst razpisuje natečaj z nagradami za osnutek enotne članske izkaznice in štampiljke za slovensko prosvetno zvezo in vse vanjo spadajoča društva.

Članska izkaznica

1. Članska izkaznica naj predstavlja ljubezen in veselje do kulture in dela. Na naslovni strani naj nosi ime: Slovenska prosvetna zveza za Primorje in Trst in spodaj številni. . . . Velikost članske izkaznice: 6,5 cm široka in 9,5 cm visoka.

2. Natečaja se more vsakdo svobodno udeležiti.

3. Določena komisija bo izbrala izmed predloženih osnutkov tri najboljše, ki bodo nagrajeni, in sicer:

- a) prva nagrada . . . . . 1000 lir,
  - b) druga in tretja nagrada 500 lir.
4. Osnutek za člansko izkaznico je treba poslati do 30. t. m. Prosvetni zvezi v Trstu, Via Carducci 6 III, soba 42. Osnutek naj bo označen s številko ali z geslom, s katerim je označena tudi zaprta kuverta, v kateri je ime avtorja.
5. Osnutki ostanejo last avtorjev, vendar si pridržuje Prosvetna zveza pravico, natisniti kadar koli vsa tri nagrajena dela.
6. Osnutki za članske izkaznice bodo razstavljeni.

Štampiljka Prosvetne zveze za Primorje in Trst

1. Štampiljka naj nosi simbol kulture slovenskega naroda, bivajočega v Primorju in Trstu.

2. Napis: Slovenska prosvetna zveza za Primorje in Trst.

3. Natečaja se lahko vsi svobodno udeležijo.

4. Komisija bo izbrala izmed predloženih tri osnutke, ki bodo dobili naslednje nagrade:

- a) prva nagrada . . . . . 500 lir,
- b) druga nagrada . . . . . 300 lir,
- c) tretja nagrada . . . . . 100 lir.

5. Osnutki za žig naj bodo opremljeni z imenom in naslovom avtorja in jih je treba poslati do 1. oktobra t. l. na naslov: Slovenska prosvetna zveza, Via Carducci 6 III, soba 41.

6. Osnutki ostanejo last avtorjev, vendar si pridržuje Prosvetna zveza pravico izdelati kadar koli vsa tri nagrajena dela.

Vsa potrebna pojasnila pa vam nudi Slovenska prosvetna zveza, Trst, Via Carducci 6/III, soba 41.

Kdor še ni poravnal naročnine, naj to stori čimprej!

Darovi

Borci, oficirji, podoficirji in politkomisarji komande baze Idrija so darovali od svoje prve plače za Dečji dom 1800 lir in ne 200 lir, kakor smo pomotoma objavili v prejšnji številki.

Za tiskovni sklad

Kurirji komande baze, strežno osebje in intendanti pri PPNKO v Ajdovščini so darovali 292 lir.

Okrajni SIAU v Postojni je zbral 2000 lir, vas Bače pri Idriji je zbrala 292 lir.

Primorska borba izhaja tedensko v Ajdovščini. Urejuje Albrecht Roman.

Tekmovanje goriške mladine za prvi kongres mladine Julijske Krajine

Za I. kongres mladine Julijske krajine, ki bo na Reki od 28. do 30. septembra, si je mladina zadala nalogo, da tekmuje v izgradnji enotnosti vse mladine goriškega okraja, pri obnovi in pri delu na polju. Vsako nedeljo se vršijo mitingi, izleti in fizkulturne prireditve. Mladina iz Furlanije je povabila fizkulturne iz Ljubljane v Romans ob Soči na nogometno tekmo z mladinci iz Gradiške. Mladina komenskega okraja je povabila furlansko mladino na miting v porušnem Komau v proslavo srečne vrnitve prebivalstva iz internacije. Mladina iz Brd in iz kajskega okraja pošilja darove in sadje bolnici v Gradiški, kjer se zdravijo italijanski in slovenski partizani. Povezanost in bratstvo se kažeja najbolj med pionirji, ki so se vrnili iz počitniške kolonije v Kranjski gori. Sedaj skupno prirejajo mitinge in izlete ter se udeležujejo dela pri obnovi. Pri tem se je najbolj izkazala mladina iz Rihemberka. Dnevno pomaga mladinska skupina zidarjem ter je enkrat v tednu skupni delavni dan za vso mladino. V komenskem okraju je napravila mladina 8000 delovnih ur za obnovo, v Briškem pa 3487 delovnih ur. Za bolnico v Gradiški je mladina nabrala poleg drugih živil 2600 kg sadja. Pridno se udeležuje pri nabirali akcijih starega železa, mladina iz kanalskega pa se je odlikovala pri ustanavljanju mladinskih domov. V tem okraju je sedaj 34 mladinskih domov, 9 pevskih zborov ter 5 prosvetnih društev. V času tekmovalnega je kanalska mladina napravila 12.400 delovnih ur. V kobariškem okraju je bila tekma na kulturnem polju. Imajo 5 kulturnih društev, 6 čitalnic, 5 stenčarov in 7 igralskih skupin. Napravili so 2340 delovnih ur. V Furlaniji, v Gradiški in Krmini pa vlada velika aktivnost

v prirejanju fizkulturnih nastopov, popraviljanju telovadnic, mladinskih domov in igrišč na prostem.

Ureditev delavskih plač v coni B

12. septembra se je na poziv Vojne uprave v Opatiji vršila konferenca predstavnikov mestnega NO Roke, Oblastnega NO Istre, poverjenstva NO za Slovensko Primorje in zastopnikov sindikalnih organizacij, na kateri so sklenili, da se po vsej coni B uredi enotno plače delavcev in nameščencev. S tem sklepom se je zagotovil delavcem in nameščencem življenjski minimum, ki se bo utrdil z natančno določitvijo maksimiranih cen življenjskim potrebščinam, kar bo važen činitelj pri uničevanju črne borze in utrjevanju gospodarstva na tem teritoriju. Kot osnova za določevanje plač jim je služil cenik od 15. avgusta t. l. za Slovensko Primorje, čigar eventualna sprememba bo vplivala tudi na določanje plač. Na Reki se je pred kratkim na pobudo Vojne uprave osnoval nabavni odbor s svojim skladiščem, ki ima nalog redno in po ostalih maksimiranih cenah iz Hrvatske in Slovenije oskrbovati celotno ozemlje cone B z življenjskimi potrebščinami. Predstavniki oblasti in sindikalnih organizacij so na tej konferenci naglasili, da je predpogoj zboljšanja življenjskega standarda delovnih množic hitra obnova pristanišč in industrijskih obratov. Z udarniškim delom in prizadevanjem, da vržejo na trg čim več dovršenih proizvodov, bodo izpolnili svojo dolžnost do naroda in oblasti. Na konferenci so določili, da spadajo Reka, Opatija in Lošin v prvi druginjski razred; Crez, Koper, Labin, Raša, Isola, Piran, Poreč, Ilirska Bistrica, Sv. Peter, Postojna, Ajdovščina, Tolmin, Klanj, Sv. Lucija in Idrija v drugi druginjski razred, ostali kraji pa v tretjega.

Pri tekmovalju v kolportazi se je najbolj izkazal okraj Postojna, ki je razprodal vse poslanske časopise, 500 izvodov tedensko, redno obračunal, poslal največ naročnikov in zbral tudi tiskovni sklad. Ostali okraji vzemite si ga za vzor in skušajte ga doseči!